

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo:15300/I/2010/2306262598

**DRUHÝ DÔCHODKOVÝ PILIER A JEHO
EKONOMICKÁ OPODSTATNENOSŤ**

Diplomová práca

2010

Bc. Mária Lanáková

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**DRUHÝ DÔCHODKOVÝ PILIER A JEHO
EKONOMICKÁ OPODSTATNENOSŤ**

Diplomová práca

Študijný program: Financie

Študijný odbor: Financie, bankovníctvo a investovanie

Školiace pracovisko: Katedra financií

Školiteľ: doc. Ing. Elena Beňová, PhD.

Bratislava 2010

Bc. Mária Lanáková

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Mária Lanáková
Študijný program: financie (Jednoodborové štúdium, inžiniersky II. st., denná forma)

Študijný odbor:

Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca

Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Druhý dôchodkový pilier a jeho ekonomická opodstatnenosť

Anotácia: Diplomantka by mala charakterizovať špecifiká fungovania a financovania dôchodkového zabezpečenia v Slovenskej republike a zaoberať sa vybranými problémami uplatňovania priebežného dôchodkového systému. Očakáva sa, že charakterizuje dopad hospodárskej krízy na fungovanie systému druhého dôchodkového piliera na Slovensku.

Vedúci: doc. Ing. Elena Beňová, PhD.

Katedra: KF NHF - Kat. financií NHF

Vedúci katedry: doc. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.

Dátum zadania: 10.11.2008

Dátum schválenia: 20.11.2008

doc. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.
vedúci katedry

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
(podpis študenta)

ABSTRAKT

LANÁKOVÁ, Mária: *Druhý dôchodkový pilier a jeho ekonomická opodstatnenosť*. – Ekonomická univerzita v Bratislave; Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Elena Beňová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2010, 51 s.

Záverečná práca má za cieľ ozrejmiť fungovanie systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku a zodpovedať otázku, či bola realizovaná penzijná reforma z ekonomického hľadiska opodstatnená. Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 13 grafov, 11 tabuliek, 5 schém, 1 obrázok a 3 prílohy. Prvá kapitola objasňuje, aké dôvody viedli k uskutočneniu penzijnej reformy a charakterizuje fungovanie súčasného systému dôchodkového zabezpečenia s dôrazom na zmeny oproti predchádzajúcej penzijnej schéme. Ďalšia časť presne vymedzuje hlavný a čiastkové ciele diplomovej práce. V tretej kapitole je popísaný postup práce a základné matematické a logické metódy použité pri písaní. Štvrtá kapitola predstavuje výsledky práce. Na piatich scenároch je zhodnotený vplyv jednotlivých reformných krokov a dodatočne navrhovaných opatrení na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne. Diskusia prezentuje zosumarizované vlastné závery ako aj ich konfrontáciu s výsledkami iných autorov.

Kľúčové slová: systém dôchodkového zabezpečenia, dôchodková reforma, deficit Sociálnej poisťovne

ABSTRACT

LANAKOVA, Maria: *The second pension pillar and its economic justification*. - University of Economics in Bratislava, Faculty of National Economy, Department of Finance. - Consultant: doc. Ing. Elena Benova, PhD. - Bratislava: NHF EU, 2010, 51 p.

This paper is aimed to clarify the pension scheme's functioning in Slovakia and to answer whether the implemented pension reform was economically justified. The thesis is divided into 5 chapters. It contains 13 charts, 11 tables, 5 diagrams, 1 figure and 3 attachments. The first chapter explains reasons that led to the realization of pension reform and describes the current pension scheme's functioning. In the following section, the main objectives and targets of the thesis are specified. The third chapter describes proceeding and basic mathematical and logical methods used by writing. The fourth chapter presents the impact of introducing two pillar compulsory systems to the balance of pay-as-you-go pillar. To decrease the deficit of 1st pillar, we estimate costs of the Slovak pension system under various scenarios (CPI indexation, retirement age 65 years, contribution ratio 12/6, resp. 15/3). Finally, own analysis paper is presented and confronted with the results of other authors.

Keywords: pension system, pension reform, deficit of PAYG system

OBSAH

ÚVOD	8
1. SYSTÉM DÔCHODKOVÉHO ZABEZPEČENIA NA SLOVENSKU	9
1.1 DÔCHODKOVÉ ZABEZPEČENIE A SPÔSOBY FINANCOVANIA DÔCHODKOVÝCH SYSTÉMOV	9
1.1.1 SYSTÉM PRIEBEŽNÉHO FINANCOVANIA	10
1.1.2 SYSTÉM KAPITALIZAČNÉHO FINANCOVANIA	11
1.2 KRÍZA PRIEBEŽNE FINANCOVANÝCH DÔCHODKOVÝCH SYSTÉMOV	11
1.2.1 INDIKÁTORY FINANČNEJ NEUDRŽATELNOSTI PRIEBEŽNÝCH DÔCHODKOVÝCH SYSTÉMOV	12
1.2.2 PRÍČINY FINANČNEJ NEUDRŽATELNOSTI PRIEBEŽNÝCH DÔCHODKOVÝCH SYSTÉMOV	14
1.2.2.1 Demografický vývoj	14
1.2.2.2 Nezamestnanosť	16
1.2.3 PRÍSTUPY K REFORME DÔCHODKOVÝCH SYSTÉMOV	18
1.2.3.1 Úplná privatizácia dôchodkového systému	18
1.2.3.2 Viacpilierový dôchodkový systém	19
1.2.3.3 Virtuálne osobné účty	20
1.2.3.4 Parametrická reforma	20
1.3 FUNGOVANIE DÔCHODKOVÉHO SYSTÉMU NA SLOVENSKU	21
1.3.1 PRVÝ DÔCHODKOVÝ PILIER	22
1.3.2 DRUHÝ DÔCHODKOVÝ PILIER	26
1.3.3 TRETÍ DÔCHODKOVÝ PILIER	33
2. CIEĽ PRÁCE	37
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	39
3.1 OBJEKT SKÚMANIA	39
3.2 HYPOTÉZA	39
3.3 ZÁKLADNÉ PREDPOKLADY A ZDROJE ÚDAJOV	40
3.4 PRACOVNÝ POSTUP	43
3.5 METÓDY ZÍSKAVANIA, SPRACOVANIA A VYHODNOCOVANIA ÚDAJOV	44
4. ANALÝZA VPLYVU DÔCHODKOVEJ REFORMY NA FINANČNÉ HOSPODÁRENIE SOCIÁLNEJ POISŤOVNE	46
4.1 BILANCIA PRIEBEŽNÉHO PILIERA BEZ USKUTOČNENIA DÔCHODKOVEJ REFORMY (SCENÁR 1)	46
4.2 BILANCIA PRIEBEŽNÉHO PILIERA PO USKUTOČNENÍ DÔCHODKOVEJ REFORMY (SCENÁR 2)	47
4.3 BILANCIA PRIEBEŽNÉHO PILIERA PRI DÔCHODKOVOM VEKU 65 ROKOV (SCENÁR 3)	50
4.4 BILANCIA PRIEBEŽNÉHO PILIERA PRI VALORIZÁCII RASTOM CPI (SCENÁR 4)	51
4.5 BILANCIA PRIEBEŽNÉHO PILIERA PRI ZMENE POMERU ODVODOV MEDZI 1. A 2. PILIER (SCENÁR 5)	52
5. DISKUSIA K ZÁVEROM ANALÝZY	54
ZÁVER	57
POUŽITÉ ZDROJE	59

ÚVOD

Dôchodkové zabezpečenie je jednou z najdôležitejších oblastí sociálneho zabezpečenia. Jeho výnimočnosť spočíva vo vysokom objeme naakumulovaných finančných prostriedkov, v dĺžke jeho pôsobenia, v šírke jeho záberu a v jeho komplexnosti. Zmeny demografického a ekonomického vývoja podnietili mnohé krajiny k reforme systému dôchodkového zabezpečenia. Z dôvodu finančnej neudržateľnosti a neefektívnosti existujúceho systému pristúpila v roku 2003 k penzijnej reforme aj Slovenská republika.

Cieľom diplomovej práce je identifikovať faktory, ktoré si vyžiadali komplexnú prestavbu systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku a prostredníctvom vlastného modelu overiť opodstatnenosť realizovanej reformy z pohľadu vývoja finančnej bilancie priebežného penzijného systému.

Diplomová práca pozostáva z 5 kapitol. Prvá, teoretická, časť objasňuje, aké dôvody viedli k uskutočneniu penzijnej reformy a charakterizuje fungovanie súčasného systému dôchodkového zabezpečenia s dôrazom na zmeny oproti predchádzajúcej penzijnej schéme.

Druhá časť presne a jasne vymedzuje hlavný zámer záverečnej práce. Súčasťou sú aj rozpracované čiastkové ciele, ktoré podmieňujú dosiahnutie cieľa hlavného.

Zvyšné časti diplomovej práce sa týkajú samotnej analýzy vplyvu dôchodkovej reformy na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne. V tretej kapitole je podrobne popísaný postup práce a základné matematické a logické metódy použité pri analýze.

Štvrtá kapitola predstavuje výsledky práce. Na piatich scenároch je zhodnotený vplyv jednotlivých reformných krokov a dodatočne navrhovaných zmien na finančnú bilanciu priebežného penzijného systému.

Diskusia sumarizuje závery analýzy, vyhodnocuje realizovanú dôchodkovú reformu a prezentuje návrhy ďalších opatrení, ktoré môžu prispieť k rovnováhe rozpočtu PAYG systému. Obsahuje tiež výsledky a názory iných autorov, ktorí sa zaoberajú problematikou dlhodobej udržateľnosti financovania starobných dôchodkov.

1. SYSTÉM DÔCHODKOVÉHO ZABEZPEČENIA NA SLOVENSKU

Dôchodkový systém na Slovensku prešiel v posledných rokoch zásadnými štrukturálnymi zmenami. Finančná neudržateľnosť priebežného penzijného systému, hroziace nižšie dôchodky, vyššie dôchodkové odvody či potreba zvyšovať vek odchodu do dôchodku si vyžiadali komplexnú reformu, výsledkom ktorej je moderný penzijný systém skladajúci sa z troch pilierov. Prvá kapitola má za cieľ popísať fungovanie súčasného systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku a objasniť, aké dôvody viedli k uskutočneniu penzijnej reformy. Najskôr je však potrebné definovať niektoré základné pojmy.

1.1 Dôchodkové zabezpečenie a spôsoby financovania dôchodkových systémov

Dôchodkové zabezpečenie je jednou z hlavných úloh vlády. Jeho dôležitosť je daná tým, že ovplyvňuje veľkú časť populácie, jej spotrebu a tak i celé fungovanie hospodárstva. Dôchodkovým zabezpečením všeobecne rozumieme „*inštitucionalizovanú funkciu spoločnosti, ktorá odvracia svojich občanov, nachádzajúcich sa z dôvodu staroby alebo invalidity bez príjmu, od prepadnutia sa do hmotnej núdze.*“¹ Jeho primárnou úlohou je zabezpečiť každému občanovi stanovený minimálny dôchodok – ten plní funkciu minimálnej solidarity a formálne zabraňuje prepadu cez záchrannú sociálnu sieť do stavu hmotnej núdze.

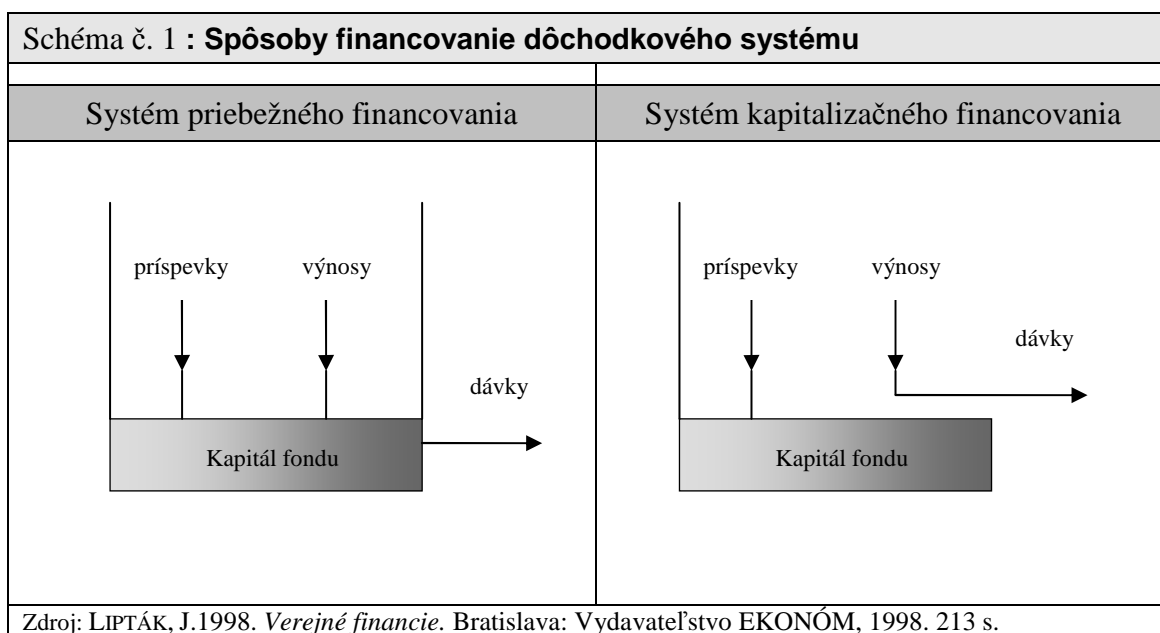
V praxi sa stretávame s mnohými podobami systémov dôchodkového zabezpečenia. Vzhľadom na tému diplomovej práce je najdôležitejšie definovanie penzijných schém podľa spôsobu financovania. Prof. Stanek vo svojej knihe rozlišuje systémy dôchodkového zabezpečenia financované:

- *priebežne,*
- *kapitálovo,*
- *kombinované.*²

¹ RIEVAJOVÁ, E. 2008. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 234 s. ISBN 978-80-225-2545-9

² STANEK, V. 2004. *Sociálna politika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 497 s. ISBN 80-225-1881-6

Fungovanie prvých dvoch - priebežného a kapitalizačného dôchodkového systému je bližšie popísané v nasledujúcom texte.

1.1.1 System priebežného financovania

Priebežný dôchodkový systém patrí medzi najstaršie systémy zabezpečenia dôchodku. Jeho korene siahajú až do 19. storočia, kedy nemecký kancelár Otto von Bismarck ako prvý na svete zaviedol štátnu penziu. Postupne sa rozšíril do celého vyspelého sveta a ešte dnes ho vo väčšej či menšej miere využíva celá Európa. V anglosaských krajinách sa označuje aj ako PAYG (skratka z anglického označenia pay-as-you-go).

Priebežný dôchodkový systém je založený na princípoch medzigeneračnej solidarity a redistribúcií finančných prostriedkov od občanov v produktívnej fáze svojho života smerom k osobám z dôvodu staroby neproduktívnym. To znamená, že príspevky súčasných zamestnancov sú odvádzané do spoločného fondu, z ktorého sú bezprostredne – ad hoc vyplácané oprávneným požívateľom dávok podľa ich okamžitých nárokov.³ Jedná sa iba o prerozdelenie bez toho, aby sa vytváral nejaký fond.

³ KOKAVEC, P. 2005. *Systém dôchodkového zabezpečenia v kontexte historického vývoja, teórie, medzinárodných trendov v reformovaní a analýza jeho reformy v SR*: diplomová práca. Praha: UK, 2005. 106 s.

Rozhodujúcim aspektom správneho fungovania priebežného systému je pomer medzi počtom osôb v aktívnom veku, ktoré platia finančné prostriedky do systému a počtom poberateľov dôchodkových dávok. Ak je platiteľov do systému príliš málo a poberateľov dôchodkov veľmi veľa dochádza ku kolapsu celého systému.⁴

1.1.2 Systém kapitalizačného financovania

Systém penzijného zabezpečenia postavený na kapitalizačnom spôsobe financovania je akýmsi protipólom PAYG systému. Nedochoádza v ňom k medzigeneračnému prerozdeleniu, ale produktívna generácia si sama sporí na vlastné dôchodky prostredníctvom dôchodkových fondov. Výška budúceho dôchodku sa odvíja od objemu príspevkov, ktoré jednotlivec odvedol na svoj účet počas ekonomicky aktívneho života a od miery výnosov z aktív penzijného fondu.

1.2 Kríza priebežne financovaných dôchodkových systémov

Existujúce dôchodkové systémy, rozvinuté najmä po druhej svetovej vojne, sú založené na priebežnom financovaní. To znamená, že ekonomicky aktívna časť populácie financuje dôchodky časti neaktívnej. V posledných rokoch sa začínajú objavovať vnútorné problémy týchto systémov, znižujúce ich funkčnosť, základnú solventnosť a efektívnosť. Rastúce problémy s financovaním dôchodkov sú výsledkom pôsobenia viacerých ekonomických i mimoekonomických nepriaznivo sa vyvíjajúcich sa faktorov, ako je napríklad starnutie populácie, pomerne vysoká miera nezamestnanosti, nedostatočný ekonomický rast a pod. Podstatné riziká finančnej záťaže do budúcnosti, predovšetkým potenciálny dlh niekoľkonásobne prevyšujúci súčasný dlh vo verejných financiách, riziká znižujúcej sa funkčnosti systému a prehlbovanie relativizovania hodnôt, napríklad osobnej zodpovednosti a dobrovoľnej solidarity, boli a sú výzvou na zásadnú a koncepcnú zmenu systému dôchodkového zabezpečenia.⁵

⁴ VRAVEC, J. 2006. *Komparácia pozitív a negatív dôchodkových systémov v SR*. [online]. Košice: TU v Košiciach, EkF, 2006. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Vravec.pdf>>

⁵ RIEVAJOVÁ, E. – OŠKOVÁ, S. – PONGRÁCZOVÁ, E. 2009. *Prínosy a riziká súčasného dôchodkového systému*. In *Financie a riziko: zborník príspevkov z X. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2745-3, s. 539-548

1.2.1 Indikátory finančnej neudržateľnosti priebežných dôchodkových systémov

Dôkazom finančnej neudržateľnosti doterajšieho penzijného systému na Slovensku je predovšetkým *zhoršujúca sa bilancia základného fondu dôchodkového zabezpečenia Sociálnej poisťovne*. Hospodárenie v tomto fonde je od roku 1999 trvalo deficitné a vzhľadom na nepriaznivý demografický vývoj možno predpokladať, že situácia bude čím ďalej horšia.

Hlavným krokom k udržaniu dlhodobej finančnej stability povinného dôchodkového systému bolo vytvorenie jeho kapitalizačného komponentu. Bez jeho zavedenia by bilancia systému vykazovala v dlhodobom horizonte výrazné deficity, akumulácia ktorých by sa v budúcnosti stala výrazným ekonomickým bremenom s rozsiahlymi negatívnymi dopadmi na celkový ekonomický rast. Zavedením prvku kapitalizácie totiž v budúcnosti dôjde k zníženiu tlakov na výdavkovú stranu priebežne financovaného systému, v ktorom budú účastníkom kombinovaného dôchodkového systému vznikať nižšie dôchodkové nároky.⁶

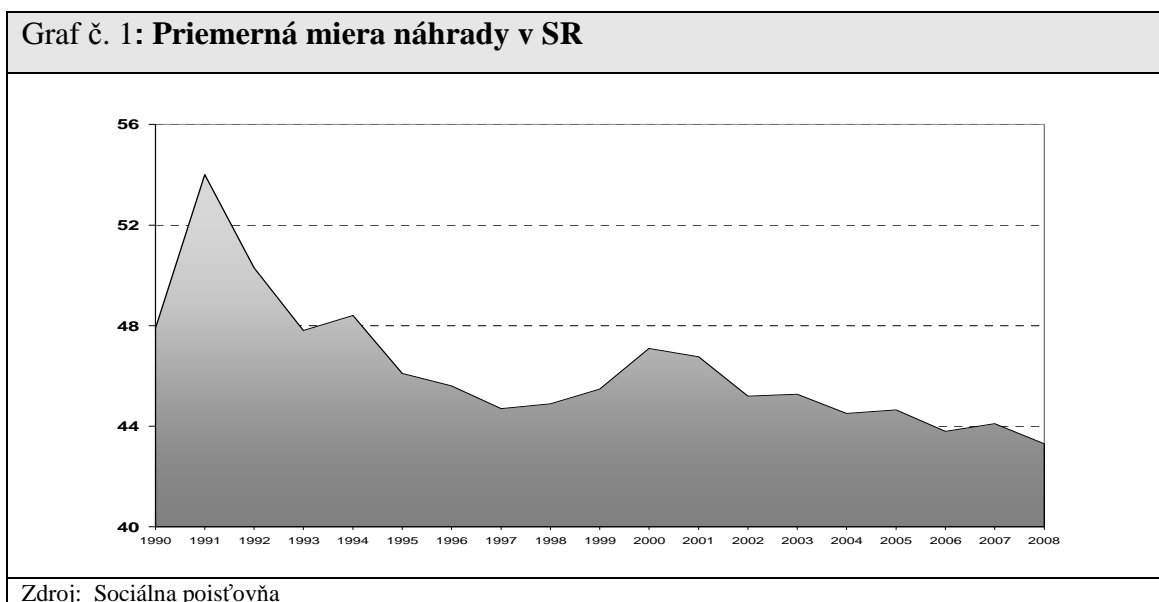
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
príjmy v bežnom roku	77,48	83,45	82,53	79,25	77,7	84,81	94,07
výdavky	79,63	85,57	99,82	109,28	119,96	132,14	136,54
bilančný rozdiel v bežnom roku	-2,15	-2,12	-17,29	-30,03	-42,26	-47,33	-42,47
Štátne finančné aktíva SR					19,2	20,2	17,1
prevod z minulých rokov	0,83	1,29	1,2	3,45	4,4	7,32	11,02
prevod z prebytkových fondov	5,26	4,63	6,5	33,15	27,97	33,02	30
bilančný rozdiel po vykrytí deficitu	1,29	1,2	3,45	4,4	7,32	11,02	12,53

Zdroj: Sociálna poisťovňa

⁶ MADEJ, R. *Analýza 2. pilier*. [online]. [cit. 2009.10.20]. Dostupné na internete: <www.robertmadej.sk/doc/00011/63/0000363/analyza_2._pilier.doc>

Na druhej strane, spustením 2. piliera v januári 2005 došlo k presmerovaniu časti plateného poisťného na osobné účty v DSS, čo, ako možno pozorovať v Tabuľke č. 1, sa prejavilo výrazným poklesom príjmov na dôchodkové poistenie SP. Ide o tzv. transformačné náklady prechodu na zmiešaný systém dôchodkového zabezpečenia. Transformačné náklady budú postupne narastať z 0,4% HDP v roku 2005 až na odhadovaných 1,3% HDP v roku 2014.⁷ Po roku 2020 sa začnú vyplácať prvé dôchodky z druhého piliera a transformačné náklady sa budú postupne znižovať.⁸ Dovtedy je ale potrebné tieto náklady finančne vykryť. Špeciálne na tento účel boli vyhradené prostriedky získané z privatizácie SPP, a. s. v celkovej výške 70 mld. Sk. Tie sa však vyčerpali už začiatkom roku 2009. V súčasnosti je tento deficit krytý prevodom peňazí z rezervného a nemocenského fondu.

Nedostatok peňazí tiež vytvára tlak na *spomalenie rastu dôchodkov*. Z nasledujúceho grafu vidieť, že zatiaľ čo medzi rokmi 1991 a 1992 predstavoval dôchodok 54% z priemernej mzdy, v roku 2003 to bolo už len cca 45%. Ak by sa zachoval priebežný systém v pôvodnej podobe, klesol by dôchodok podľa prepočtov Sociálnej poisťovne v krátkej dobe pod 40% priemernej mzdy.⁹

⁷ ÓDOR, Ľ. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

⁸ Následkom spustenia kapitalizačného piliera sa podrobne venuje 4. kapitola diplomovej práce.

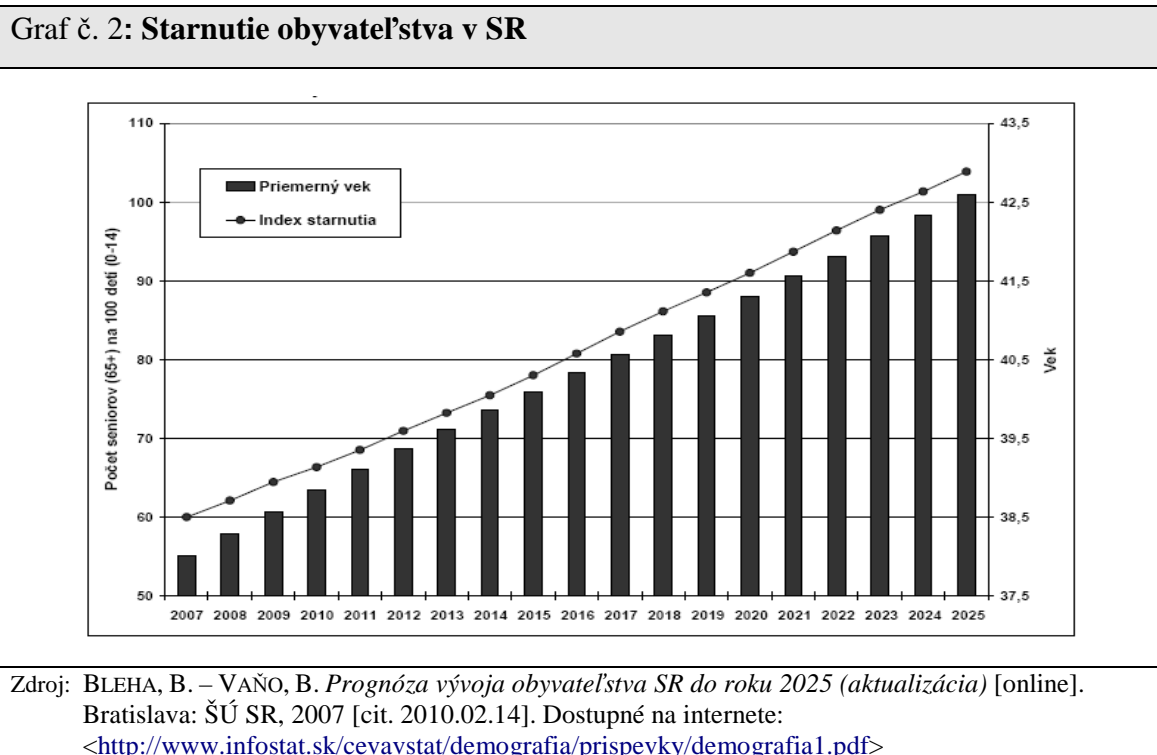
⁹ GOLIAŠ, P. 2004. *Dôchodková reforma na Slovensku: Argumenty pre a proti*. [online]. Bratislava: INEKO, 2004 [cit. 2008.04.07]. Dostupné na internete: <http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_pre_a_proti.pdf>

1.2.2 Príčiny finančnej neudržateľnosti priebežných dôchodkových systémov

1.2.2.1 Demografický vývoj

Dlhodobá neudržateľnosť priebežného financovania má svoje príčiny predovšetkým v nepriaznivom demografickom vývoji. Vďaka zlepšeným ekonomickým podmienkam a zdravotnej starostlivosti sa predlžuje vek dožitia, čo však v súčinnosti s nízkym a ustáleným počtom novorodencov vedie k výrazným zmenám vo vekovej štruktúre obyvateľstva. Z pohľadu fungovania dôchodkového systému to znamená, že počet prispievateľov na dôchodky sa znižuje, no počet dôchodcov stúpa. Takýto trend, ako už bolo vyššie spomenuté, vedie ku kolapsu celého systému.

Problémom je teda starnutie populácie. Úroveň populačného starnutia možno charakterizovať priemerným vekom obyvateľstva¹⁰ a indexom starnutia¹¹. Ako vidieť z nasledujúceho grafu, oba ukazovatele jednoznačne dokumentujú trend intenzívneho starnutia slovenskej populácie.

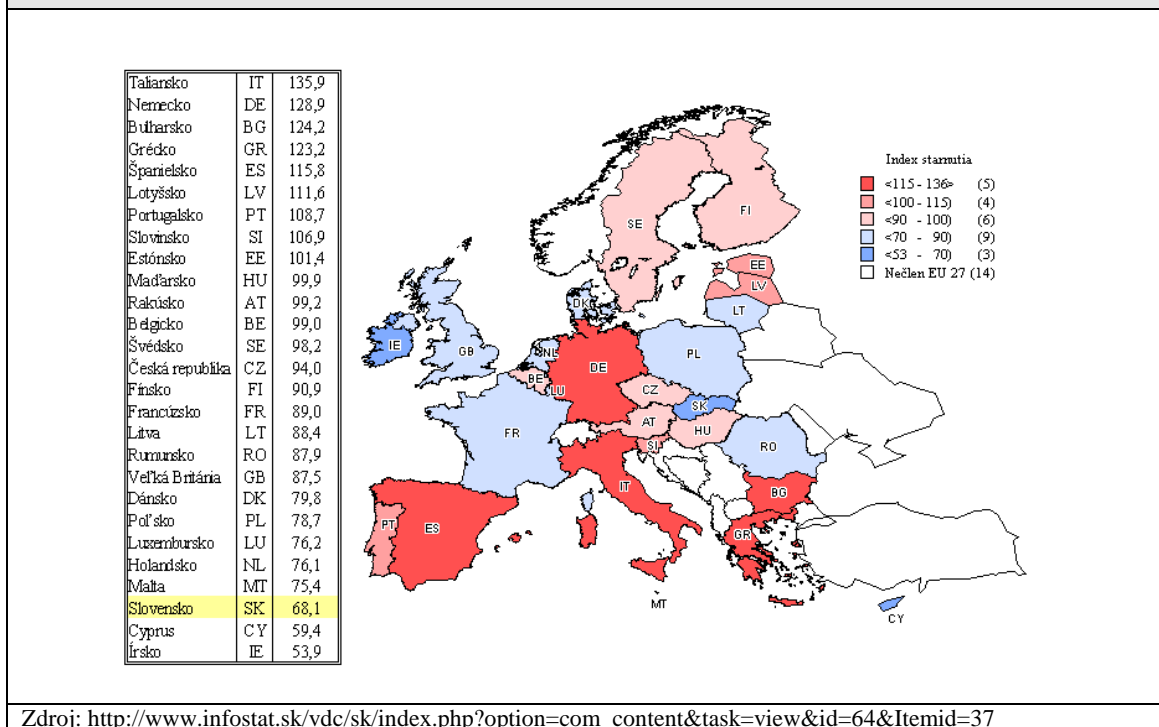
¹⁰ Vážený aritmetický priemer podľa početnosti obyvateľov v jednotlivých vekoch.

¹¹ Počet osôb v poproduktívnom veku (65+) na 100 osôb v predproduktívnom veku (0-14).

V prognózovanom období sa priemerný vek obyvateľstva zvýši o 12,1%, pričom v roku 2025 by sa jeho hodnota mala blížiť k 43 rokom. Index starnutia presiahne pravdepodobne ešte pred rokom 2025 hraničnú hodnotu 100. Znamená to, že počet obyvateľov v poproduktívnom veku vôbec prvýkrát v histórii bude vyšší ako počet obyvateľov v predproduktívnom veku. V roku 2025 bude index starnutia mužov dosahovať hodnotu 102, u žien to už bude viac ako 150 žien v poproduktívnom veku na 100 žien v predproduktívnom roku.¹²

Z pohľadu správneho fungovania dôchodkového systému je dôležité si všimnúť pomer obyvateľov v poproduktívnom a produktívnom veku, tzv. index ekonomickej závislosti starých ľudí.¹³ Kým v roku 2009 mal tento index hodnotu 18, do roku 2025 by sa jeho hodnota mala vyšplhať na 30 a v roku 2050 dokonca na 52.¹⁴ To znamená, že pokiaľ v súčasnosti na jedného dôchodcu pripadá 5,56 osôb v produktívnom veku, v roku 2025 to bude 3,33 osôb a v roku 2050 len 1,92 ekonomicky aktívnych osôb.

Obrázok č. 1: Index starnutia v EU 27

¹² BLEHA, B. – VAŇO, B. *Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2025 (aktualizácia)* [online]. Bratislava: ŠÚ SR, 2007 [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <<http://www.infostat.sk/cevavstat/demografia/prispevky/demografia1.pdf>>

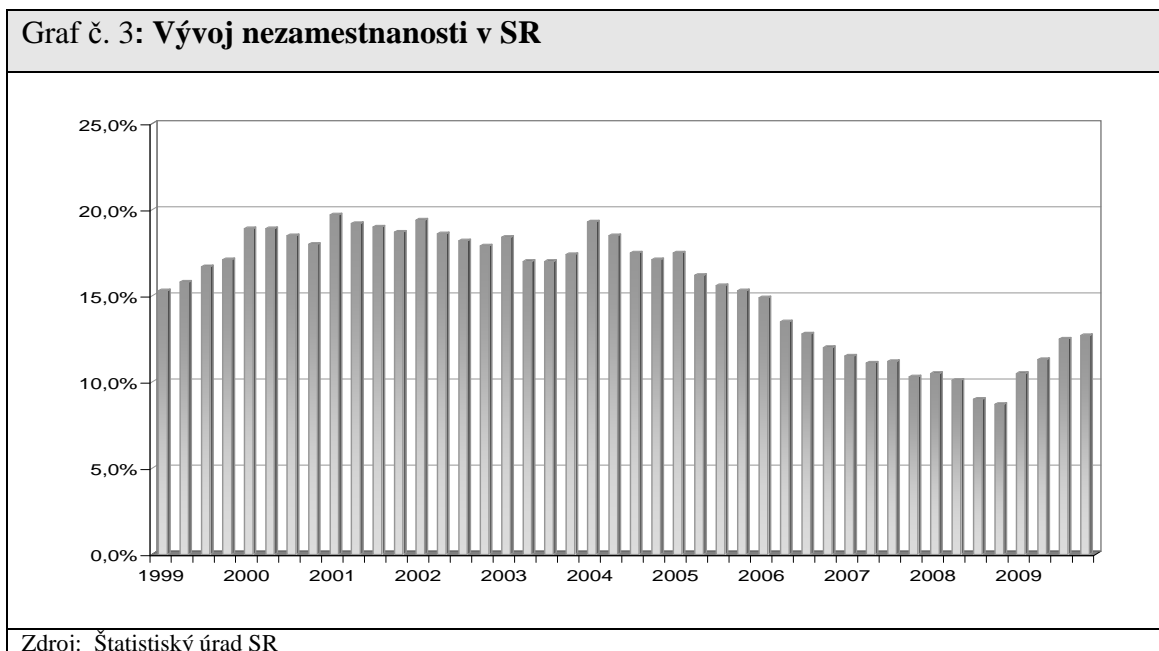
¹³ Počet osôb v poproduktívnom veku (65+) na 100 osôb v produktívnom veku (15-65).

¹⁴ LUKÁČOVÁ, M. - PILINSKÁ, V. - VAŇO, B. *Starnutie obyvateľstva – najväčšia demografická výzva pre 21. storočie.* [online]. Bratislava: Výskumné demografické centrum. [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <www.infostat.sk/vdc/pdf/smolenice/lukacova.pps>

Starnutie populácie je problémom, ktorému čelí prakticky celý svet. Vývoj na Slovensku viac-menej kopíruje vývoj v ekonomicky vyspelejších krajinách. Ako vidieť z nasledujúceho obrázku, aktuálna hodnota indexu starnutia v SR je tretia najnižšia spomedzi krajín EU 27. Toto dobré umiestnenie je dôsledkom určitého časového opozdenia za krajinami západnej Európy, kde demografická kríza už naplno prepukla. Na Slovensku sa predpokladá výrazné zrýchlenie tempa starnutia po roku 2025, kedy začnú do dôchodku odchádzať populačne silné povojnové ročníky. Vzhľadom na vyššie uvedené prognózy môžeme očakávať, že populačné starnutie na Slovensku bude jedno z najintenzívnejších v rámci celej Európskej únie.¹⁵

1.2.2.2 Nezamestnanosť

Ďalším faktorom, ktorý sa podpísal pod rastúci deficit systému dôchodkového zabezpečenia je pomerne vysoká miera nezamestnanosti. V prípade, že človek stratí zamestnanie, automaticky prestáva byť platcom odvodov na dôchodkové zabezpečenie.¹⁶ Znižuje sa počet prispievateľov do systému, čo sa priamo odrazí na poklese zdrojov Sociálnej poisťovne určených na vyplácanie dôchodkov.

¹⁵ BLEHA, B. – VAŇO, B. *Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2025 (aktualizácia)* [online]. Bratislava: ŠÚ SR, 2007 [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <<http://www.infostat.sk/cevavstat/demografia/prispevky/demografial.pdf>>

¹⁶ Za osoby, ktoré poberajú podporu v nezamestnanosti (6 mesiacov), posiela odvody do dôchodkového systému Národný úrad práce.

V poslednom období sme mohli sledovať istý priaznivý vývoj na trhu práce, keď miera nezamestnanosti klesla v priebehu piatich rokov z 19,3% na rekordných 8,7% v roku 2008. Finančná a následne hospodárska kríza, ktorá otriasla Slovenskom i celým svetom narušila tento pozitívny trend. Z dôvodu poklesu výroby sa značne znížil dopyt po pracovnej sile. Ako to znázorňuje i Graf č. 3, nezamestnanosť medziročne vzrástla o viac ako 4% a jej hodnota v decembri 2009 sa vyšplhala na 12,66%. V porovnaní s krajinami EU 27, je to tretia najvyššia miera nezamestnanosti. Vyššia ako na Slovensku bola iba v Lotyšsku (22,8 %) a Španielsku (19,5 %).¹⁷ Ekonomovia odhadujú, že v priebehu roku 2010 dosiahne miera nezamestnanosti na Slovensku úroveň 12,9%. Potom by mal byť tento výrazný nárast vystriedaný miernym poklesom.

Problémom tiež bolo, že dôchodkový systém fungujúci na Slovensku do roku 2004 nijako nemotivoval ľudí hľadať si prácu s cieľom zabezpečiť si dôstojnú životnú úroveň v starobe. Vznik nároku na dôchodok bol podmienený odpracovaním aspoň 25 rokov, pričom výška dôchodku jednotlivca závisela od jeho príjmu počas aktívneho života len minimálne. Pri určení výšky dôchodku sa bral do úvahy priemerný mesačný príjem počas piatich zárobkovo najlepších rokov v období desiatich rokov pred odchodom do dôchodku. Príjem prevyšujúci 10.000,- Sk nebol pri výpočte vymeriavacieho základu vôbec zohľadňovaný, čo spolu s existenciou maximálnej výšky dôchodku viedlo k nespravodlivosti a k snahe občanov vyhnúť sa plateniu vysokých odvodov.

Tabuľka č. 2: Vplyv rastu zamestnanosti na príjmy SP (v mil. Sk)			
Zvýšenie zamestnanosti o	Vplyv na príjmy z poistného Sociálnej poisťovne na jednotlivé roky		
	2008	2009	2010
1,0 %	187	400	695
1,5 %	810	1 719	2 790
2,0 %	1 434	3 045	4 905

Zdroj: MPSVR SR

¹⁷K dispozícii však neboli údaje z piatich členských štátov, vrátane Estónska a Litvy, ktoré patria ku krajinám s najvyššou nezamestnanosťou.

Reforma vnáša do systému nový prvok – zásluhovosť. To znamená, že výška dôchodku zodpovedá úrovni predchádzajúcich príjmov, z ktorých bolo platené poistné, resp. príspevky na starobné dôchodkové sporenie. Ľudia sú motivovaní pracovať, čo by mohlo viesť k poklesu nezamestnanosti a v konečnom dôsledku k zlepšeniu bilancie Sociálnej poisťovne.

1.2.3 Prístupy k reforme dôchodkových systémov

Pod vplyvom nepriaznivého vývoja spomenutých parametrov sa otázka dlhodobej udržateľnosti finančnej stability povinného dôchodkového systému stala prioritou svetových vlád. Len počas 90-tych rokov minulého storočia došlo k čiastočnej alebo radikálnej reforme v 125 krajinách zeme. Jednotlivé štáty pristupujú k riešeniu nepriaznivej situácie v dôchodkovom systéme rozličnými spôsobmi. Všeobecne je však možné vymedziť štyri základné typy reforiem štátnych priebežných dôchodkových systémov, ktoré sa uskutočnili a uskutočňujú vo svete:

1. *parametrická reforma,*
2. *virtuálne osobné účty,*
3. *viacpilierový dôchodkový systém,*
4. *úplná privatizácia dôchodkového systému.*¹⁸

1.2.3.1 Úplná privatizácia dôchodkového systému

Prvou krajinou, ktorá pristúpila k reforme systému dôchodkového zabezpečenia, bolo Čile. Zvolilo si cestu úplnej privatizácie penzijného systému. To znamená, že došlo k zrušeniu štátneho priebežného piliera a jeho úplnému nahradeniu povinným sporením na osobných dôchodkových účtoch spravovaných súkromnými správcovkými spoločnosťami. Ohromujúce výsledky a vyše dvadsaťročná existencia zreformovaného dôchodkového systému preukázali jeho životaschopnosť a opodstatnenie. Zároveň však upozornili na niektoré nedostatky. Predovšetkým vysoká citlivosť na finančné trhy a značné legislatívne obmedzenia investičných možností viedli k tomu, že koncom 90.

¹⁸ ŠVEJNA, I. - CHREN, M. 2004. *Dôchodková reforma po slovensky*. Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka, 2004. 91 s. ISBN 8096909800

rokov sa začali úspory v penzijných fondoch znehodnocovať a niektoré správčovské spoločnosti dokonca skrachovali.

1.2.3.2 Viacpilierový dôchodkový systém

Hlavnou reformnou stratégiou, ktorá je v súčasnosti uplatňovaná tak v krajinách OECD, ako aj v iných častiach sveta, je prechod k tzv. trojpilierovému, resp. viacpilierovému dôchodkovému systému. Tento systém pozostáva z kombinácie troch prvkov – štátom spravovaného priebežného piliera, založenom na nútenom prerozdeľovaní; povinného, no súkromne spravovaného fondového piliera a dobrovoľného sporenia.¹⁹ Trojpilierový model teda čiastočne odbremeňuje štátom riadený priebežný dôchodkový systém, čím pomáha riešiť jeho krízu. Čím menšia je úloha prvého piliera, tým výraznejšie sú pozitívne prínosy takejto zmeny.

Tento prístup je oficiálne odporúčaný aj Svetovou bankou, ktorá trojpilierový dôchodkový systém podrobne rozpracovala v publikácii *Averting the Old-Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth* z roku 1994. Existencia prvého, štátneho piliera je podľa definície Svetovej banky opodstatnená nutnosťou zaručiť ochranu pred absolútnou chudobou v starobe. Vládou spravovaný priebežný systém by teda mal pre každého zabezpečovať istotu základného životného štandardu po dosiahnutí veku odchodu do dôchodku. Svetová banka pri výstavbe základného piliera neodporúča uplatňovanie princípu zásluhovosti, ale skôr univerzálny prístup k dôchodku z verejných zdrojov. Zásluhovosť vo svojej prirodzenosti zabezpečuje druhý pilier, ktorý funguje na princípe povinného dôchodkového sporenia s cieľom zabezpečiť náhradu mzdy v starobe. Občania odvádzajú časť svojho príjmu na osobné účty, kde sú peniaze zhodnocované. Od výšky nasporených prostriedkov potom závisí hodnota vyplácaného dôchodku. Tretí, dobrovoľný pilier je založený na rôznych daňových zvýhodneniach a úľavách, ktorými sa vlády jednotlivých štátov pokúšajú motivovať ľudí k sporeniu na vlastnú starobu.

Z krajín EU 27 už povinný, súkromne spravovaný, kapitalizačný pilier zaviedli Slovensko, Maďarsko, Poľsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Chorvátsko i Rumunsko. Napríklad v Maďarsku sa kapitalizácia v rámci trojpilierového dôchodkového systému,

¹⁹ ŠVEJNA, I. - CHREN, M. 2004. *Dôchodková reforma po slovensky*. Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka, 2004. 91 s. ISBN 8096909800

ktorý kombinuje štátne sociálne poistenie so súkromným dôchodkovým poistením, uplatňuje už od januára 1998. Účasť v druhom pilieri je povinná pre všetkých novovstupujúcich na trh práce, starší občania si mohli vybrať, či vstúpia do súkromnej dôchodkovej schémy, alebo zostanú v pôvodnom, priebežne financovanom dôchodkovom pilieri.

1.2.3.3 Virtuálne osobné účty

Priebežné systémy dôchodkového zabezpečenia napríklad v Taliansku, Švédsku a Poľsku majú podobu systému virtuálnych osobných účtov („notional defined contribution“, NDC). Osobné účty predstavujú akési záznamy o výške odvedených prostriedkov, ktoré sú úročené fiktívnou úrokovou mierou – napríklad percentom inflácie alebo rastu reálnej mzdy.²⁰ K skutočnej akumulácii peňazí na osobných účtoch však nedochádza a prostriedky zo zaplatených odvodov sú okamžite vyplácané dôchodcom. Ide teda len o simuláciu šetrenia, čo nijako nerieši finančnú krízu priebežného dôchodkového systému. Určitým prínosom takýchto úprav je zavedenie vyššej transparentnosti a zásluhovosti do celého systému.

1.2.3.4 Parametrická reforma

Najjednoduchším a najmenej radikálnym spôsobom ako riešiť problémy existujúcich priebežne financovaných dôchodkových schém je zavedenie parametrických úprav týchto systémov. Parametrické zmeny dôchodkového systému zahŕňajú najmä zvýšenie veku odchodu do dôchodku, zníženie dôchodkov, zvýšenie miery povinných odvodov na dôchodkové zabezpečenie a podobne.²¹ Výsledkom je pokles výšky štátom vyplácaných dôchodkov, resp. nárast peňažných prostriedkov získaných od aktívne pracujúceho obyvateľstva, čím sa v konečnom dôsledku zmierňujú deficity dôchodkových systémov. Parametrické úpravy však neriešia podstatu problému a z dlhodobého hľadiska sú nepostačujúce.²²

²⁰ ŠVEJNA, I. - CHREN, M. 2004. *Dôchodková reforma po slovensky*. Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka, 2004. 91 s. ISBN 8096909800

²¹ ŠVEJNA, I. - CHREN, M. 2004. *Dôchodková reforma po slovensky*. Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka, 2004. 91 s. ISBN 8096909800

²² Vplyv jednotlivých parametrických úprav na finančnú udržateľnosť dôchodkového systému je analyzovaný v 4. kapitole diplomovej práce.

1.3 Fungovanie dôchodkového systému na Slovensku

Pred reformou existovali na Slovensku dve inštitucionalizované formy poskytovania dávok dôchodkového zabezpečenia – *povinný systém dôchodkového zabezpečenia* a *dobrovoľné doplnkové dôchodkové poistenie*. Dominantné postavenie mal povinný verejný systém dôchodkového zabezpečenia. Financovaný bol priebežne, medzigeneračným prerozdeľovaním (PAYG). To znamená, že ekonomicky aktívni ľudia, zamestnávateľia a štát prispievali do základného fondu dôchodkového zabezpečenia Sociálnej poisťovne, z ktorého sa hneď potom odvedené peniaze delili na dôchodky. Popri povinnom dôchodkovom systéme fungoval na Slovensku aj systém dobrovoľného doplnkového dôchodkového poistenia. Jeho využitie bolo zanedbateľné, kumuloval aktíva na úrovni cca 0,6% HDP.

Prijatá reforma tento systém dôchodkového zabezpečenia komplexne prebudovala. Jej cieľom bolo „zastaviť demograficky podmienené zvyšovanie vnútorného dlhu priebežne financovaného dôchodkového systému a zvýšiť zaangažovanosť občanov na svojej životnej úrovni v dôchodkovom veku.“²³

Prvým krokom reformy bol prechod od dôchodkového zabezpečenia na systém starobného poistenia, ktorý je naďalej financovaný priebežným spôsobom. Výraznou zmenou je zavedenie istej miery zásluhovosti do dôchodkového systému so súčasným zachovaním primeranej miery solidarity.²⁴ Kľúčovým bodom reformy bolo vytvorenie druhého piliera, ktorého podstatou je zavedenie individuálnej kapitalizácie do dôchodkového systému. Úpravami v dobrovoľnom dôchodkovom sporení platnými od 1. januára 2005 bol celý proces ukončený.

Výsledkom reformy je dôchodkový systém skladajúci sa z troch pilierov.

²³ MIKLOŠ, I. 2005. *Knihareformiem: Ako si Slovensko získalo medzinárodné uznanie v ekonomickej oblasti*. Bratislava: Trend Visual spol. s r.o., 2005. 67 s. ISBN 80-969378-0-4

²⁴ RIEVAJOVÁ, E. 2008. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 234 s. ISBN 978-80-225-2545-9

1.3.1 Prvý dôchodkový pilier

Prvý pilier, nazývaný tiež priebežný, štátny, je upravenou podobou dôchodkového systému, ktorý na Slovensku fungoval do 31. decembra 2003. Je postavený na metóde *priebežného financovania* – dnešní zárobkovo činní obyvatelia financujú súčasných penzistov s tým, že sa spoliehajú na podobnú podporu od budúcej generácie aktívnych účastníkov.

Inštitucionálne je prvý pilier zastrešený *Sociálnou poisťovňou*, ktorá má v rámci svojho rozpočtu vyčlenený základný fond dôchodkového poistenia, z ktorého sa vyplácajú nižšie uvedené dávky.

Ide o *povinný systém*, do ktorého musí každý zamestnanec ako i jeho zamestnávateľ platiť odvody. Dôchodkové odvody majú svoju pevnú štruktúru a treba ich platiť v presnej, zákonom stanovenej výške, t. j. nesmie sa platiť ani viac, ani menej ako stanovené percentá z vymeriavacieho základu – z hrubej mzdy zamestnanca.²⁵

Výška odvodov do Sociálnej poisťovne je 28,75% z vymeriavacieho základu. Odvody na starobné poistenie predstavujú 18%, z čoho 14% platí zamestnávateľ a 4% zamestnanec. Svoj podiel si môže zamestnanec znížiť o 0,5% za každé vyživované dieťa. SZČO musí platiť dôchodkové odvody len vtedy, ak hrubý príjem za predchádzajúci rok bol vyšší ako 12- násobok minimálnej mzdy na Slovensku. Za osoby, ktoré nepracujú a starajú sa o dieťa do 6. roku, prípadne 7. roku, ak ide o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom, platí odvody štát. Odvody na starobné poistenie za poberateľov invalidného dôchodku platí a odvádza sama Sociálna poisťovňa.

²⁵ Zákon s účinnosťou od 1.1.2010 stanovuje ako minimálny vymeriavací základ pre povinne poistenú samostatne zárobkovo činnú osobu a dobrovoľne poistenú osobu 44,2% jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa platí poistné na sociálne poistenie. Konkrétna výška minimálneho vymeriavacieho základu pre rok 2010 je 319,58 EUR. Minimálny vymeriavací základ pre zamestnanca na účely sociálneho poistenia nie je upravený, avšak zamestnávateľ má naďalej podľa pracovnoprávných predpisov povinnosť odmeňovať zamestnanca v súlade s ustanoveniami zákona o minimálnej mzde zamestnanca.

Maximálny vymeriavací základ má hodnotu 3-násobku priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Hodnota priemernej mzdy v roku 2009 dosiahla výšku 751,27 EUR.

Tabuľka č. 3: Štruktúra a výška odvodov do Sociálnej poisťovne (1. pilier)

Výška odvodov (% z vymeriavacieho základu)	Platca odvodov					
	zamestnanec	zamestnávateľ	SZČO	Dobrovoľne poistená osoba	štát	Sociálna poisťovňa
Starobné poistenie	4%	14%	18%	18%	18%	18%
Invalídne poistenia	3%	3%	6%	6%	6%	0%
Rezervný fond solidarity	-	4,75%	4,75%	4,75%	2%	0%
SPOLU	7%	21,75%	28,75%	28,75%	26%	18%
	28,75%					

Zdroj: www.dochodok.gov.sk

Všetkým prispievateľom vedie Sociálna poisťovňa tzv. *individuálne účty*. Sú to akési záznamy o výške odvedených prostriedkov, z ktorých sa bude vychádzať pri určení budúceho dôchodku. Neslúžia teda na nijakú akumuláciu odvedených prostriedkov, akoby sa mohlo zdať z ich pomenovania. Pri priebežnom financovaní sa objem zaplateného poistného hneď použije na vyplácanie dôchodkov súčasným penzistom.

Z prvého piliera sú *poskytované dávky* na:

- *starobný dôchodok,*
- *predčasný starobný dôchodok,*
- *vdovský a vdovecký dôchodok,*
- *sirotský dôchodok,*
- *invalidný dôchodok.*²⁶

Poistenec má *nárok na starobný dôchodok*, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov a dovŕšil dôchodkový vek. Platný zákon zjednocuje a zároveň zvyšuje vekovú hranicu odchodu do dôchodku z pôvodných 60 rokov u mužov a 53 až 57 pre ženy, v závislosti od počtu detí, na 62 rokov pre obe pohlavia. Zvyšovanie je

²⁶ Zákon NR SR č. 461/2003 o sociálnom poistení a zmene a doplnení niektorých zákonov

postupné²⁷, na mužov sa vzťahuje už od roku 2006, ženy začnú do dôchodku v tomto veku povinne odchádzať v roku 2015.

Zvyšovanie dôchodkového veku je nevyhnutné pre udržanie finančnej stability existujúcich verejných dôchodkových systémov. Takýto krok urobili všetky vyspelé krajiny sveta. Zákonom stanovený vek odchodu do dôchodku vo väčšine krajín OECD je v rozmedzí 62 – 65 rokov. Výnimkou je napr. Francúzsko a Malta, kde je to 60 rokov, naopak v Nórsku, Dánsku a na Islande je dôchodkový vek až 67 rokov (viď Tabuľka č. 4).

Tabuľka č. 4: Dôchodkový vek a stredná dĺžka dožitia vo vybraných krajinách Európy				
Štát	Dôchodkový vek v európskych krajinách v roku 2006		Stredná dĺžka dožitia pri narodení	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Belgicko	65	63	75.9	82.1
Cyprus	65	65	76.2	81.2
Česká republika	63	63	72.5	78.9
Dánsko	67	67	75.0	79.6
Estónsko	63	59.5	65.8	77.2
Fínsko	65	65	75.3	81.9
Francúzsko	60	60	76.0	83.1
Grécko	65	65	75.7	81.0
Holandsko	65	65	75.8	81.2
Írsko	66	66	75.4	80.5
Island	67	67	79.0	82.7
Litva	62.5	59.5	66.9	78.0
Lotyšsko	62	62	66.1	77.2
Luxembursko	65	65	75.3	81.6
Maďarsko	62	62	68.9	77.1
Malta	61	60	76.1	80.9
Nemecko	65	65	75.9	81.7
Nórsko	67	67	77.1	82.0
Poľsko	65	60	70.5	78.6
Portugalsko	65	65	74.1	80.8
Rakúsko	65	60	76.2	82.0
Slovensko	62	62	70.3	78.1
Slovinsko	63	61	72.9	80.2
Španielsko	65	65	76.0	83.3
Švajčiarsko	65	64	77.8	83.4
Švédsko	65	65	78.1	82.5
Taliansko	65	60	77.1	83.2
Veľká Británia	65	60	76.2	80.8

Zdroj: MPSVaR SR

²⁷ Každý kalendárny rok je dôchodkový vek zvýšený o deväť mesiacov.

Novinkou je možnosť *predčasného alebo neskoršieho odchodu do dôchodku*. Skorší odchod do dôchodku je možný, ak odvody boli platené minimálne 15 rokov a výška prislúchajúceho starobného dôchodku dosiahne aspoň 1,2-násobok životného minima. V prípade predčasného odchodu do dôchodku bude dôchodok znížený o 0,5 % za každých 30 dní chýbajúcich do dovŕšenia dôchodkového veku. Naopak tí, ktorí sa rozhodnú odísť do dôchodku neskôr, získajú bonus vo výške 0,5 % za každý dodatočne odpracovaný mesiac. Takéto opatrenie predstavuje výrazný impulz na dlhšie aktívne zotrvanie na trhu práce.

Jednou z najvýraznejších zmien v priebežne financovanom pilieri bolo zvýraznenie zásluhovosti v podobe priamej previazanosti medzi výškou dôchodku a sumou odvodov počas ekonomicky aktívneho života. *Výška penzie* je podľa nových pravidiel určená nasledovne:

$$D = POMB \times ODP \times ADH \quad (1.1)$$

kde *POMB* – priemerný osobný mzdový bod,

ODP – obdobie dôchodkového poistenia,

ADH – aktuálna dôchodková hodnota.²⁸

Priemerný osobný mzdový bod (POMB)

Osobný mzdový bod je v podstate vyjadrením úrovne mzdy, za ktorú poistenec pracoval, vo vzťahu k priemernej mzde. Vypočíta sa ako podiel súčtu 12-tich mesačných hrubých miezd zamestnanca v príslušnom roku a súčtu 12-tich priemerných hrubých miezd v hospodárstve.²⁹ Priemerný osobný mzdový bod je priemerom hodnôt osobných mzdových bodov, zaokrúhľuje sa na štyri desatinné miesta nahor.

Obdobie dôchodkového poistenia

Ide o počet rokov, počas ktorých poistenec platil odvody na dôchodkové poistenie. Oproti predošlému systému, kedy sa pri určovaní dôchodku bralo do úvahy len posledných desať rokov, nový spôsob zohľadňuje príjem poistenca počas celého aktívneho života.

²⁸ ŠKOLA, V. - BOTEV, A. 2004. *Reforma dôchodkového zabezpečenia*. In *Zaostrené na reformy: daní, školstva, dôchodkov*. Bratislava: Občiansko-demokratická mládež, 2004

²⁹ ŠKOLA, V. - BOTEV, A. 2004. *Reforma dôchodkového zabezpečenia*. In *Zaostrené na reformy: daní, školstva, dôchodkov*. Bratislava: Občiansko-demokratická mládež, 2004

Aktuálna dôchodková hodnota

Aktuálna dôchodková hodnota (ďalej ADH) predstavuje peňažnú hodnotu jedného osobného mzdového bodu, ktorá platí v období uplatnenia si nároku na dôchodok. MPSVR SR stanovilo dôchodkovú hodnotu na rok 2004 na 183,58 SKK, čo po prepočítaní konverzným kurzom predstavuje 6,0937 EUR. Táto hodnota bola koncipovaná tak, aby poistenec zarábajúci 40 rokov priemernú mzdu dostal starobný dôchodok vo výške 50% priemernej mzdy. Každoročne k 1.januáru sa ADH zvyšuje o medziročný nárast nominálnej mzdy na Slovensku za tretí kvartál predchádzajúceho roka. Aktuálna dôchodková hodnota platná pre rok 2010 je 9,2246 EUR.

K rovnakému dátumu sa podľa novely zákona o sociálnom poistení³⁰ valorizujú i dôchodkové dávky, a to indexom určeným ako aritmetický priemer medziročného rastu inflácie a rastu priemernej mzdy v národnom hospodárstve (tzv. *švajčiarska indexácia*). Takýto spôsob valorizácie jednak oslabil silný politický vplyv na úroveň dôchodkov, ako tomu bolo v predchádzajúcom systéme. Zároveň má zabezpečiť, aby nedochádzalo k poklesu reálnej hodnoty priznaných dávok v dôsledku inflácie.

1.3.2 Druhý dôchodkový pilier

Kľúčovým krokom reformy bolo prijatie zákona o starobnom dôchodkovom sporení³¹, ktorý vstúpil do platnosti 1. januára 2005. Zákon prináša úplne novú filozofiu systému dôchodkového zabezpečenia a to tým, že vytvára povinný *kapitalizačný, príspevkovo definovaný pilier*.³² Inými slovami, povinné odvody obyvateľstva na dôchodkové sporenie, ktoré do 2. piliera prídu, sa nevyplácajú obratom súčasným dôchodcom, ale sú investované na kapitálových trhoch a môžu tak prinášať výnosy. Od výšky výnosov a samozrejme od množstva odvedených peňazí potom závisí hodnota dôchodku.

Na rozdiel od prvého, štátom spravovaného piliera, systém dôchodkového sporenia je v rukách súkromného sektora. Správu aktív v 2. pilieri zabezpečujú

³⁰ Zákon NR SR č. 461/2003 o sociálnom poistení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³¹ Zákon NR SR č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³² ÚRAD PRE FINANČNÝ TRH. 2005. Ročná správa o stave dôchodkového sporenia za rok 2004. [online]. Bratislava: 2005 [cit. 2009.11.10]. Dostupné na internete: <[www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../\\$FILE/vlastnymat.doc](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../$FILE/vlastnymat.doc)>

novozriadené *dôchodkové správcovské spoločnosti* (ďalej DSS). Zákon definuje DSS ako „akciovú spoločnosť so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorej predmetom činnosti je vytváranie a správa dôchodkových fondov na vykonávanie starobného dôchodkového sporenia.“³³ Na Slovensku v súčasnosti pôsobí 6 DSS, ktorých matkami sú silné zahraničné korporácie s dlhoročnými skúsenosťami.

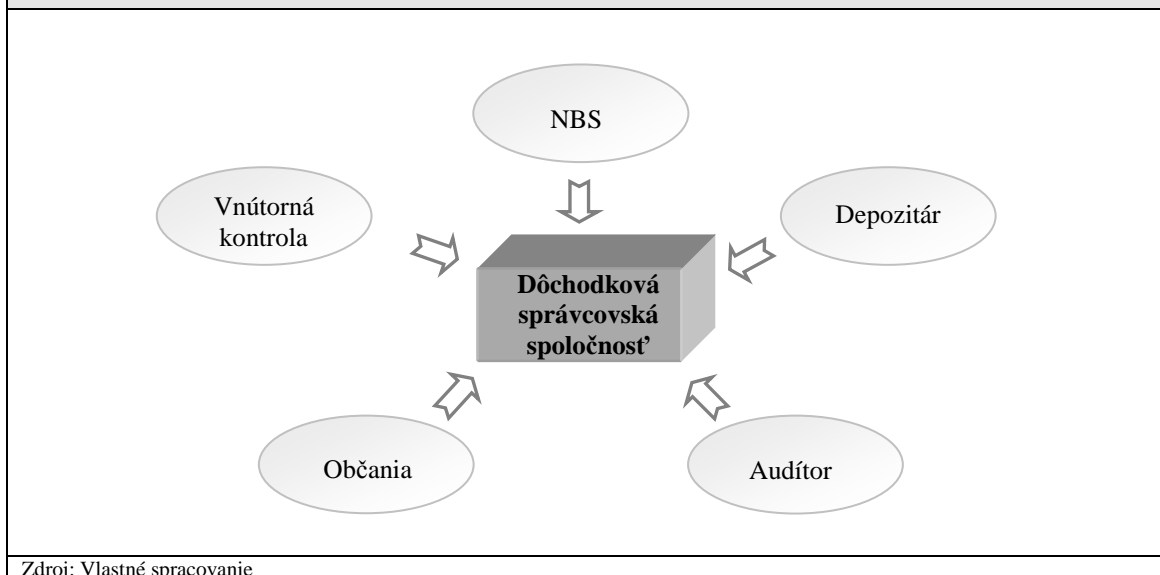
Tabuľka č. 5: DSS pôsobiace na Slovensku

DÔCHODKOVÁ SPRÁVCOVSKÁ SPOLOČNOSŤ	RATING MS	DÔCHODKOVÁ SPRÁVCOVSKÁ SPOLOČNOSŤ	RATING MS
Allianz-Slovenská d.s.s., a.s.	AA-	AEGON d.s.s., a.s.	A+
ING d.s.s., a.s.	AA-	ČSOB d.s.s., a.s.	AA-
VÚB Generali d.s.s., a.s.	AA-	AXA d.s.s., a.s.	AA

Zdroj: ŠKRINIAR, P. 2007. *Dôchodková reforma a problémy merania a hodnotenia výkonnosti dôchodkových správcovských spoločností*: dizertačná práca. Bratislava. EUBA, 2007. 126 s.

DSS spravujú peniaze sporiteľov na základe povolenia udeleného Národnou bankou Slovenska po splnení prísnych požiadaviek.³⁴

Schéma č. 2: Kontrola DSS

Zdroj: Vlastné spracovanie

³³ Zákon NR SR č. 43/2004 o starobnom dôchodkovom sporení a zmene a doplnení niektorých zákonov

³⁴ Hlavnými kritériami pre udelenie licencie sú základné imanie vo výške minimálne 300 mil. Sk (9.958.175,66 EUR); prehľadné úzke väzby vo finančnej skupine, do ktorej spoločnosť patrí; schopnosť akcionárov preklenúť prípadnú nepriaznivú finančnú situáciu; výber depozitára, ktorým musí byť silná banka; odborná spôsobilosť manažmentu a ďalšie.

NBS spolu s ďalšími subjektmi, ako to zachytáva Schéma č. 2, vykonáva aj *dohľad* nad samotnou činnosťou už licencovaných spoločností a kontroluje dodržiavanie stanovených pravidiel investovania. Cieľom dohľadu je najmä ochrana majetku v penzijných fondoch, predchádzanie možnosti sprenevery, zabezpečenie stability finančného trhu, konkurencieschopnosti a prehľadnosti prostredia.

Prechod na súkromné vlastníctvo dôchodkových fondov výraznou mierou *oslabuje vplyv štátu* na rozhodovanie o tom, ako sa majú občania zabezpečiť na dôchodok. V prospech súkromného sektora hovorí i *konkurencia* medzi viacerými DSS a bohatšie skúsenosti s investovaním na finančných trhoch. To vytvára predpoklady pre vyššie zhodnotenie a v konečnom dôsledku i vyššie budúce dôchodky.

Na druhej strane, súkromné vlastníctvo so sebou prináša i rôzne *riziká*. V prípade, že by došlo zo strany DSS k poškodeniu peňazí občanov na ich osobných dôchodkových účtoch, štát preberie zodpovednosť za vložené prostriedky v plnej výške, najviac však do výšky 50 % rezervného fondu Sociálnej poisťovne. O náhrade škody občanov musí rozhodnúť súd.

Účasť v druhom pilieri bola pôvodne povinná pre všetkých, ktorí pred januárom 2005 neboli dôchodkovo poistení v Sociálnej poisťovni. V zmysle neskoršej novely majú mladí po nástupe do práce polročnú lehotu na zváženie, či si začnú sporiť na vlastnom účte alebo chcú poberať dôchodok len z 1. piliera. Účastníkmi povinného kapitalizačného systému dôchodkového sporenia sa mohli stať aj všetci už aktívne pracujúci, na rozhodnutie mali 18 mesiacov od jeho spustenia. Vstup sa neodporúčal osobám starším ako 44 rokov.³⁵

Prekonajúc všetky očakávania sa do dvojpilierového systému zapojilo takmer 1,5 mil. z 2,6 mil. poistených. Obrovský výpadok príjmov Sociálnej poisťovne z dôvodu presmerovania časti odvodov na súkromné účty viedol novú vládu k znovuotvoreniu kapitalizačného piliera. Občania tak mali v prvom polroku 2008 i opätovne v prvom polroku 2009 (pod zámenkou svetovej finančnej krízy) možnosť prehodnotiť svoje rozhodnutie a vrátiť sa späť do výlučne štátneho systému. S ohľadom

³⁵ Podľa analýz odborníkov možno očakávať vyšší dôchodok z kombinovaného systému pri minimálnej dobe sporenia 18 až 20 rokov.

na objem novovstupených osôb sa počet sporiteľov v 2. pilieri počas tohto obdobia znížil o približne 9%.

Všetci zúčastnení sú povinní odvádzať na starobné sporenie prostriedky vo výške 9% vymeriavacieho základu. Celková výška **odvodov** sa pritom nemení, len sa rozdelí medzi 1. a 2. pilier.

Tabuľka č. 6: Štruktúra a výška odvodov do Sociálnej poisťovne (1. a 2. pilier)						
Výška odvodov (% z vymeriavacieho základu)	Platca odvodov					
	zamestnanec	zamestnávateľ	SZČO	Dobrovoľne poistená osoba	štát	Sociálna poisťovňa
Starobné poistenie (1. pilier)	0 - 4% podľa počtu detí	5%	9%	9%	9%	9%
Starobné sporenie (2. pilier)	-	9%	9%	9%	9%	9%
Invalidné poistenie	3%	3%	6%	6%	6%	0%
Rezervný fond solidarity	-	4,75%	4,75%	4,75%	2%	0%
SPOLU	3 - 7% podľa počtu detí	21,75%	28,75%	28,75%	26%	18%
	24,75 - 28,75% podľa počtu detí					

Zdroj: www.dochodok.gov.sk

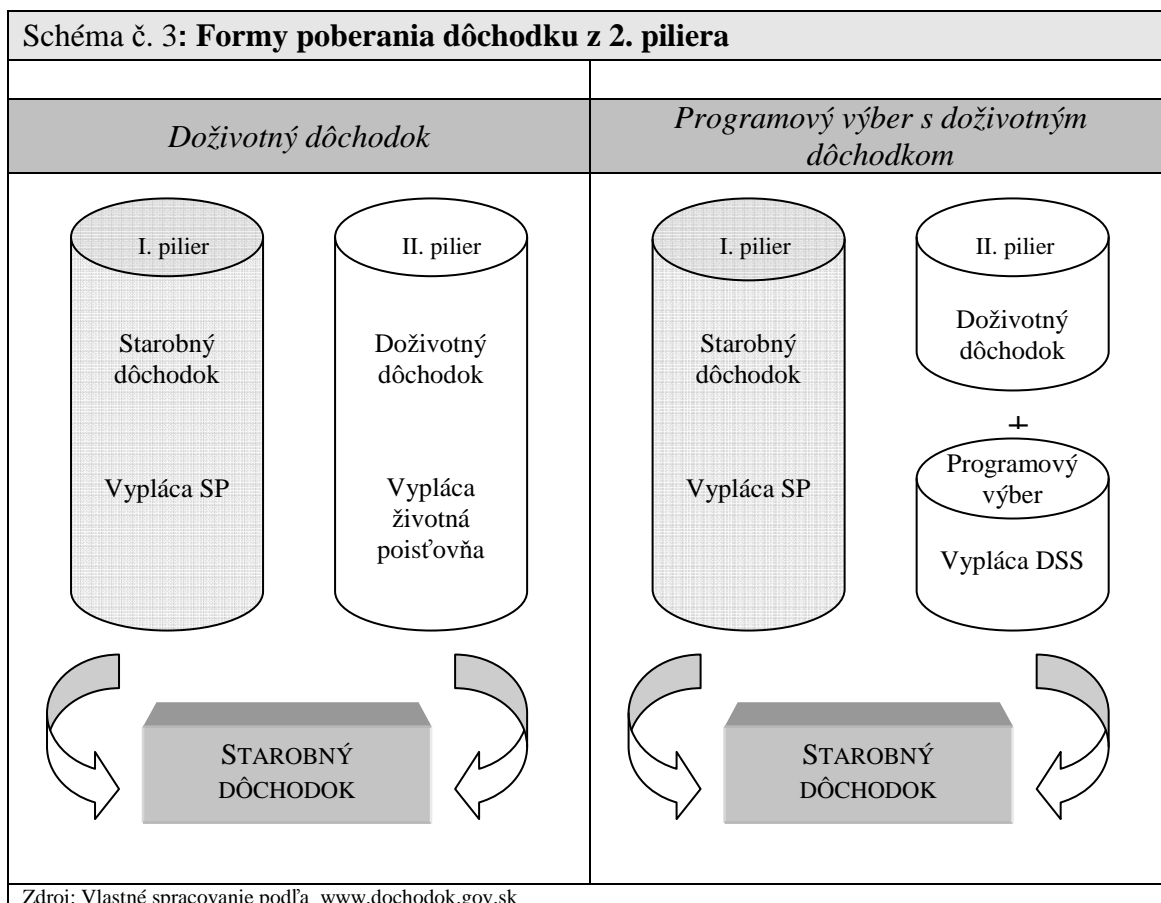
V porovnaní s inými krajinami EÚ, ktoré tiež zaviedli druhý pilier, ide prakticky o najvyšší podiel v prospech 2. piliera. Ako príklad uvádzame Poľsko, kde z 24%-ného odvodového zaťaženia na dôchodkové zabezpečenie, len 9% sa previedlo na starobné sporenie. V Maďarsku predstavuje výška príspevkov do kapitalizačného piliera 8% z vymeriavacieho základu oproti 25,5%, ktoré zostávajú v 1. pilieri.

Podľa mnohých proreformne orientovaných ekonómov, ale napríklad i Svetovej banky³⁶, ide v prípade Slovenska o dobré rozhodnutie. Čím je totiž reforma radikálnejšia, tým skôr a citeľnejšie sa dostavia jej prínosy. Objavujú sa však i návrhy na zníženie tohto podielu v prospech štátom spravovaného piliera. Prípadnými zmenami v pomere odvodov medzi 1. a 2. pilier a ich vplyvom na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne sa zaoberá 4. kapitola tejto práce (Scenár 5).

³⁶ V správe Svetovej banky zo začiatku r. 2008 sa pre dôchodkový systém v SR odporúča neznižovať percento odvodov do 2. piliera.

Občania, ktorí odvádzali príspevky do 2. piliera budú poberať **dojzložkový dôchodok**. Prvá časť bude vyplácaná Sociálnou poisťovňou, a to výške zodpovedajúcej polovici dôchodku z 1. piliera. Druhá zložka bude pochádzať z kapitalizačného piliera, pričom sporiteľ má možnosť zvoliť si jeden z nasledovných variantov jej vyplácania:

1. *doživotný dôchodok*
2. *programový výber s doživotným dôchodkom*

Doživotný dôchodok

Doživotný dôchodok sa realizuje tak, že všetky naakumulované prostriedky sa presunú z osobného dôchodkového účtu v DSS do životnej poisťovne, ktorá bude sporiteľovi vyplácať doživotný dôchodok (anuitu).

Programový výber s doživotným dôchodkom

Druhou možnosťou je programový výber s doživotným dôchodkom. V tomto prípade sporiteľ na zakúpenie anuity od životnej poisťovne použije iba toľko prostriedkov, aby vyplácaný dôchodok dosahoval hodnotu 0,6-násobku životného

minima. Zvyšné úspory ostávajú v správe DSS. Tá ich podľa rozhodnutia sporiteľa môže naďalej investovať a zhodnocovať, postupne až do vyčerpania vyplácať (tzv. programový výber), prípadne jednorazovo občanovi vyplatiť.

Výška dôchodku vyplácaného z 2. piliera nie je vopred známa. Hlavnými faktormi, ktoré ju ovplyvňujú, sú:

- *dĺžka obdobia dôchodkového sporenia,*
- *výška odvedených príspevkov, resp. výška príjmu, z ktorého sú platené príspevky,*
- *výnosy z investovania v dôchodkových fondoch,*
- *administratívne náklady na správu a vedenie účtu.*

Dĺžka obdobia dôchodkového sporenia

Nárok na dôchodok z kombinovaného systému vzniká sporiteľovi, ktorí rovnako ako v 1. pilieri, odvádza príspevky po dobu najmenej 15 rokov a dovŕšil dôchodkový vek. Taktiež je možný predčasný odchod do dôchodku, no sporiteľ musí splniť už spomínanú podmienku minimálnej doby prispievania do systému a výška dôchodku z priebežného a obdobne kapitalizačného piliera musí dosiahnuť aspoň 0,6-násobok životného minima.

Výška príjmu, z ktorého sú platené príspevky

Nový systém je príspevkovo definovaný, čo znamená, že výška dôchodku je závislá najmä na množstve odvedených peňazí. Čím viac prostriedkov sporiteľ počas aktívneho života odvedie, tým vyšší je očakávaný dôchodok. Motiváciou k sporeniu je i **zmena vlastníckych práv**. Prostriedky na osobných účtoch sú vlastníctvom sporiteľa a v prípade jeho predčasného úmrtia sa stanú súčasťou dedičstva.³⁷

Výnosy z investovania v dôchodkových fondoch

Snáď najdôležitejším faktorom, od ktorého závisí výška dôchodku z 2. piliera je miera zhodnotenia prostriedkov na osobných účtoch sporiteľov. Odvedené peniaze sú

³⁷ Ak sporiteľ zomrie počas aktívneho života, jeho pozostalí zedia peniaze z jeho osobného dôchodkového účtu. Ak zomrie poberateľ dôchodku, ktorý je vyplácaný formou programového výberu s doživotným dôchodkom, predmetom dedenia je len disponibilný prebytok. Ak zomrelý bol poberateľom doživotného dôchodku, prostriedky určené na výplatu dôchodku sa nededia, prepadajú v prospech životnej poisťovne, ktorá z nich pozostalým vypláca pozostalostné dôchodky.

prostredníctvom vybraných dôchodkových fondov investované do akcií, dlhopisov, prípadne ich portfólia na kapitálových trhoch. Skúsenosti z iných krajín ukazujú, že každé investované euro z dlhodobého hľadiska prináša vyšší výnos ako euro zaplatené do priebežného systému. Znamená to, že pri dlhodobom sporení by dôchodok z dvojpilierového systému mal byť vyšší ako dôchodok výlučne z 1. piliera.

Občanom je umožnený individuálny výber jedného z fondov v jednej z viacerých DSS.³⁸ Každá DSS má povinnosť vytvoriť tri druhy fondov – **rastový**, **vyvážený a konzervatívny**. Podmienky investovania a obmedzenia účasti jednotlivých fondov sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 7: Typy dôchodkových fondov			
TYP FONDU	RASTOVÝ	VYVÁŽENÝ	KONZERVATÍVNY
PORTFÓLIO FONDU	Až 80% majetku rastového fondu môže byť investovaných do akcií a nezabezpečených voči menovému riziku.	Minimálne polovicu majetku fondu musí tvoriť hodnota dlhopisových a peňažných investícií, zvyšok môže byť investovaný do akcií. Majetok nezabezpečený voči menovému riziku predstavuje maximálne 50%.	Majetok v konzervatívnom dôchodkovom fonde musí byť v plnej výške investovaný do dlhopisov a peňažných investícií, so súčasným zabezpečením voči menovému riziku.
RIZIKO VERZUS VÝNOS	Umožňuje dosiahnuť najvyššie zhodnotenie prostriedkov, no zároveň je najrizikovejším.	Predpokladá stredný výnos pri strednej miere rizika.	Predpokladaný výnos je najstabilnejší, no zároveň najnižší.
PODMIENKY ÚČASTIVO FONDE	Môžu doň vstúpiť iba sporitelia, ktorým do dôchodkového veku chýba aspoň 15 rokov.	Tento fond je určený pre sporiteľov v strednom veku, ktorí majú viac ako 7 rokov do dôchodku.	Povinnosť sporiť v tomto fonde vzniká každému občanovi, ktorý dosiahne dôchodkový vek za menej ako 7 rokov.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa www.dochodok.gov.sk

Výrazný prepád cien akcií za posledný rok spôsobil straty v rastových i vyvážených fondoch. Paradoxne najvyššie hodnoty vykazujú konzervatívne fondy, majetok ktorých môže byť použitý len na peňažné a dlhopisové investície, ktorých

³⁸ Dôchodkový fond v rámci jednej DSS je možné kedykoľvek bezplatne meniť, raz za 6 mesiacov možno bezplatne zmeniť i samotnú DSS.

výnos je najstabilnejší. Prehľad výnosnosti jednotlivých fondov od januára 2005 zobrazujú grafy v Prílohe č. 2.

S cieľom chrániť peniaze sporiteľov prijala vláda novelu zákona³⁹, podľa ktorej musí DSS viesť garančný účet každého dôchodkového fondu, prostredníctvom ktorého bude sporiteľom **garantovať istinu vložených prostriedkov**. V 6-mesačných intervaloch sa budú porovnávať výnosy jednotlivých dôchodkových fondov. Ak bude hospodárenie nejakého fondu v mínuse, DSS je povinná doplatiť vzniknutú stratu práve z garančného účtu, príp. z vlastných zdrojov. V opačnom prípade, ak bude hospodárenie fondu ziskové, DSS si bude môcť zaúčtovať poplatok zo zhodnotenia.⁴⁰

Administratívne náklady na správu a vedenie účtu

Úroveň poplatkov za služby poskytované v 2. pilieri má výrazný vplyv na konečnú hodnotu aktív na dôchodkovom účte. Čím sú tieto poplatky vyššie, tým nižšia je suma peňazí na konte sporiteľa a v konečnom dôsledku tým nižší je i budúci dôchodok.

DSS majú nárok na vyberanie dvoch poplatkov – **mesačného poplatku za vedenie účtu**, ktorý predstavuje 1% zo sumy príspevku sporiteľa, a **mesačného poplatku za správu aktív** v maximálnej výške 0,025% z priemernej mesačnej čistej hodnoty aktív.

Celkovú výšku anuity znižuje i **poplatok za výber a prevod poistného**, ktorý si účtuje Sociálna poisťovňa pri každej platbe, v hodnote 0,5% z odvedenej sumy.

1.3.3 Tretí dôchodkový pilier

Celkovú architektúru dôchodkového systému na Slovensku dotvára 3. pilier. Prijatím zákona o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁴¹ došlo k nahradeniu doterajšieho systému doplnkového dôchodkového poistenia doplnkovým dôchodkovým sporením.

Princíp doplnkového dôchodkového sporenia je v podstate ten istý ako v 2. pilieri (**systém kapitalizačného financovania**). Účastník odvádza časť svojej hrubej

³⁹ Novela bola prijatá v marci 2009 s účinnosťou od 1.7. toho istého roku.

⁴⁰ DSS si môže účtovať poplatok zo zhodnotenia v maximálnej výške 5,6% z dosiahnutého výnosu.

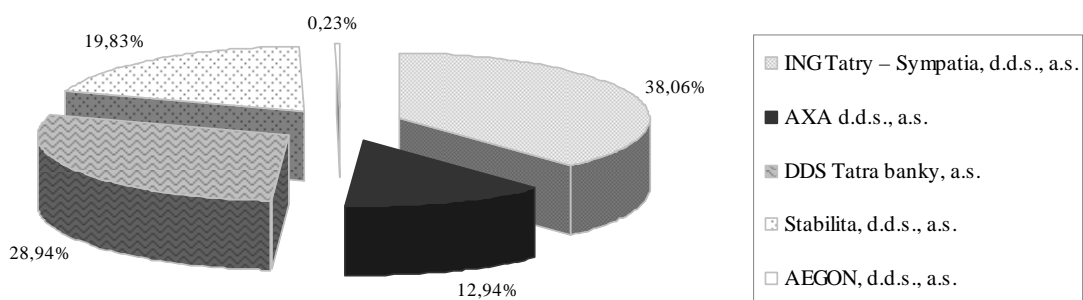
⁴¹ Zákona NR SR č. 650/2004 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

mzdy na osobný účet v DDS, kde sa peniaze zhodnocujú, s cieľom zabezpečiť si doplnkový dôchodkový príjem.

Ide o **dobrovoľný systém**, čo znamená, že je na vlastnom uvážení občanov, či si chcú aj takouto formou zvýšiť svoj príjem v starobe. Podľa novej zákonnej úpravy smie do 3. piliera vstúpiť každá plnoletá osoba. Účastník si na svoj osobný účet v DDS prispieva ľubovoľnou mesačnou čiastkou. V platnosti ostáva aj možnosť využitia zamestnanecko-zamestnávateľského princípu, a teda že prostriedky do fondu bude odvádzať nielen zamestnanec, ale istou čiastkou mu bude prispievať i jeho zamestnávateľ.

Motiváciou pre vstup do dobrovoľného piliera je **systém daňových výhod**. Štát umožňuje zamestnancovi uplatniť si odpočítateľnú položku od základu dane z príjmov do výšky 10 % ročného príjmu, maximálne však 398,33 EUR ročne. Príspevky zamestnávateľa svojim zamestnancom do 3. piliera znižujú jeho základ dane až do výšky 3% mzdových nákladov na týchto zamestnancov.

Graf č. 4: DDS a ich podiely na celkovej čistej hodnote majetku v 3. pilieri

Zdroj: Vlastné spracovanie

Zásadné zmeny, ktoré reforma priniesla, sa týkajú najmä subjektov sprostredkujúcich doplnkové dôchodkové sporenie. Dôchodkové doplnkové poisťovne boli postupne pretransformované na **Doplnkové dôchodkové spoločnosti** (ďalej DDS),

čím sa zvýšila transparentnosť celého systému.⁴² V súčasnosti pôsobí na Slovensku 5 doplnkových dôchodkových spoločností.

Každá DDP musí vytvoriť a spravovať najmenej dva *doplnkové dôchodkové fondy* – *príspevkový*, ktorý je financovaný vkladmi sporiteľov, a *výplatný*, ktorého majetok je spoločným vlastníctvom poberateľov dávok. Použije sa vtedy, ak sporiteľ požiadava o vyplácanie dočasného doplnkového dôchodku. Druhou možnosťou je poberanie doživotného doplnkového dôchodku. Vtedy sa celý zostatok na osobnom účte v DDS prevedie do životnej poisťovne, ktorá bude tento dôchodok doživotne vyplácať. Podrobnosti o jednotlivých druhoch dávok, ktoré sa vyplácajú z doplnkového dôchodkového systému, sú spracované v nasledujúcej tabuľke:

Tabuľka č. 8: Dávky vyplácané z 3. piliera				
DÔCHODKOVÁ DÁVKA	PODMIENKY VYPLATENIA	FORMA DÔCHODKU	SUBJEKT	VÝŠKA DÔCHODKU
DOPLNKOVÝ STAROBNÝ DÔCHODOK	Minimálna doba sporenia je 10 rokov a minimálny vek na vyplatenie dôchodku bol stanovený na 55 rokov.	Doživotný DSD	Životná poisťovňa	Výška dávky sa určuje v závislosti od hodnoty zostatku na účte poistenca a veku, od ktorého sa dôchodok začne vyplácať.
		Dočasný DSD	DDS	Hodnota dôchodku je daná jednak zostatkom na osobnom účte, vekom účastníka, ako aj počtom rokov, počas ktorých sa bude dôchodok vyplácať; spravidla ide o obdobie 5 až 40 rokov.
DOPLNKOVÝ VÝSLUHOVÝ DÔCHODOK	Nárok na výsluhový dôchodok má účastník, ktorý odvádzal príspevky po dobu najmenej 5 rokov a dovŕšil vek 40 rokov.	Doživotný DVD	Životná poisťovňa	Pri určení výšky dôchodku sa berie do úvahy stav účtu sporiteľa a vek, od ktorého sa dôchodok začne vyplácať.
		Dočasný DVD	DDS	Suma dôchodku závisí od zostatku na osobnom účte v DDS a počtu rokov, počas ktorých sa bude dôchodok vyplácať.

Zdroj: Vlastné spracovanie

⁴² DDP ako akciová spoločnosť musí dodržiavať pravidlá obozretného podnikania, riadi sa Obchodným zákonníkom a podlieha kontrole pre finančný trh. Majetok sporiteľov je jednoznačne oddelený od majetku DDS, čo vo významnej miere znižuje možnosť sprenevery.

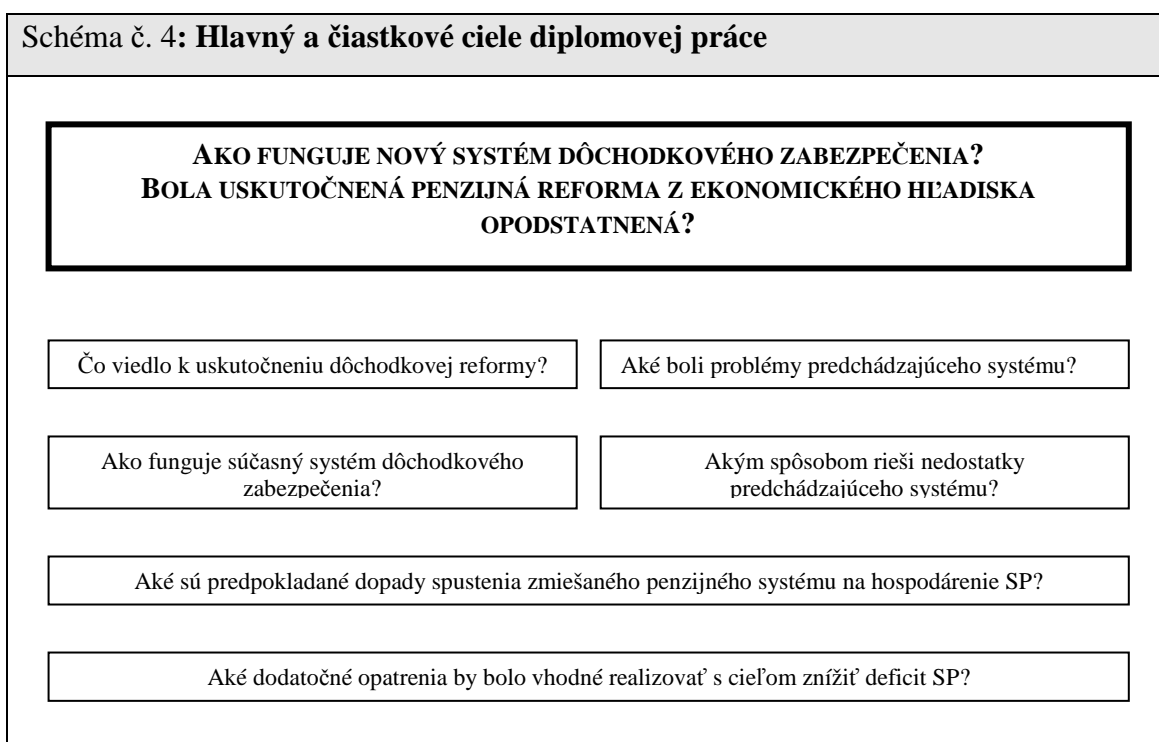
Účastník má možnosť požiadať aj o vyplatenie *jednorazového vyrovnania* a to vo výške 50% hodnoty zostatku na osobnom účte, ak súčasne požiadal o vyplácanie doživotného doplnkového starobného dôchodku, resp. 25% hodnoty zostatku na osobnom účte v prípade poberania dočasného doplnkového starobného dôchodku. Ak poistencovi vznikne nárok na invalidný dôchodok, môže požiadať o vyplatenie jednorazového vyrovnania vo výške 100% hodnoty zostatku na osobnom účte.

V prípade, že účastník nesplnil podmienky vyplácania doplnkového starobného alebo výsluhového dôchodku, vyplatí sa mu *odstupné*. Výška odstupného predstavuje minimálne 80 % hodnoty zostatku na osobnom účte účastníka ku dňu požiadania o jeho vyplatenie.

2. CIEĽ PRÁCE

Dôchodkový systém na Slovensku prešiel v posledných rokoch zásadnými štrukturálnymi zmenami. Reformné kroky realizované v povinnom dôchodkovom systéme zmenili desaťročia trvajúci zabezpečovací charakter tohto systému. Výsledkom uskutočnenej penzijnej reformy je moderný systém, skladajúci sa z troch pilierov - štátom spravovaného priebežného piliera, založenom na nútenom prerozdeľovaní; povinného, no súkromne spravovaného fondového piliera a dobrovoľného sporenia.

Už zo samotného názvu diplomovej práce *Druhý dôchodkový pilier a jeho ekonomická opodstatnenosť* vyplýva jej hlavný cieľ, ktorým je ozrejmiť fungovanie súčasného systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku a prehodnotiť opodstatnenosť uskutočnenia penzijnej reformy. Je nevyhnutné uvedomiť si, že danú problematiku možno posudzovať z viacerých hľadísk (z pohľadu očakávanej výšky budúcich dôchodkov, z hľadiska makroekonomickej rovnováhy, atď.). Zámerom tejto práce je zhodnotiť reformu vzhľadom na dlhodobú finančnú stabilitu dôchodkového systému. K naplneniu tohto cieľa bolo položených niekoľko podotázok, ako to znázorňuje Schéma č. 4.

Pri popise fungovania dôchodkového systému na Slovensku je najskôr nevyhnutné definovať nedostatky pôvodnej penzijnej schémy a identifikovať príčiny a východiská realizovanej dôchodkovej reformy. Potom možno pristúpiť k samotnej charakteristike jednotlivých pilierov i dôchodkového systému ako celku.

Opodstatnenosť prechodu na viacpilierový dôchodkový systém z pohľadu jeho finančnej udržateľnosti zisťujeme prostredníctvom analýzy dopadov jednotlivých reálne uskutočnených reformných krokov na hospodárenie Sociálnej poisťovne. V tejto súvislosti je sledovaná zmena príjmov a výdavkov priebežného systému a tiež, či možno dodatočnou úpravou niektorých parametrov vylepšiť situáciu 1. piliera.

3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

3.1 Objekt skúmania

Realizovaná reforma systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku je v súčasnosti jednou z hlavných tém diskusií ekonómov, politikov i laickej verejnosti. Hodnotí sa jej dopad na makroekonomickú rovnováhu, hľadajú sa možnosti financovania transformačných nákladov zavedenia dôchodkového sporenia; pre občanov je najzaujímavejšia očakávaná miera zhodnotenia aktív v dôchodkových fondoch, od ktorej závisí výška budúcich dôchodkov.

Zámerom diplomovej práce je prostredníctvom vlastného modelu analyzovať vplyv jednotlivých reálne uskutočnených reformných krokov na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne.

3.2 Hypotéza

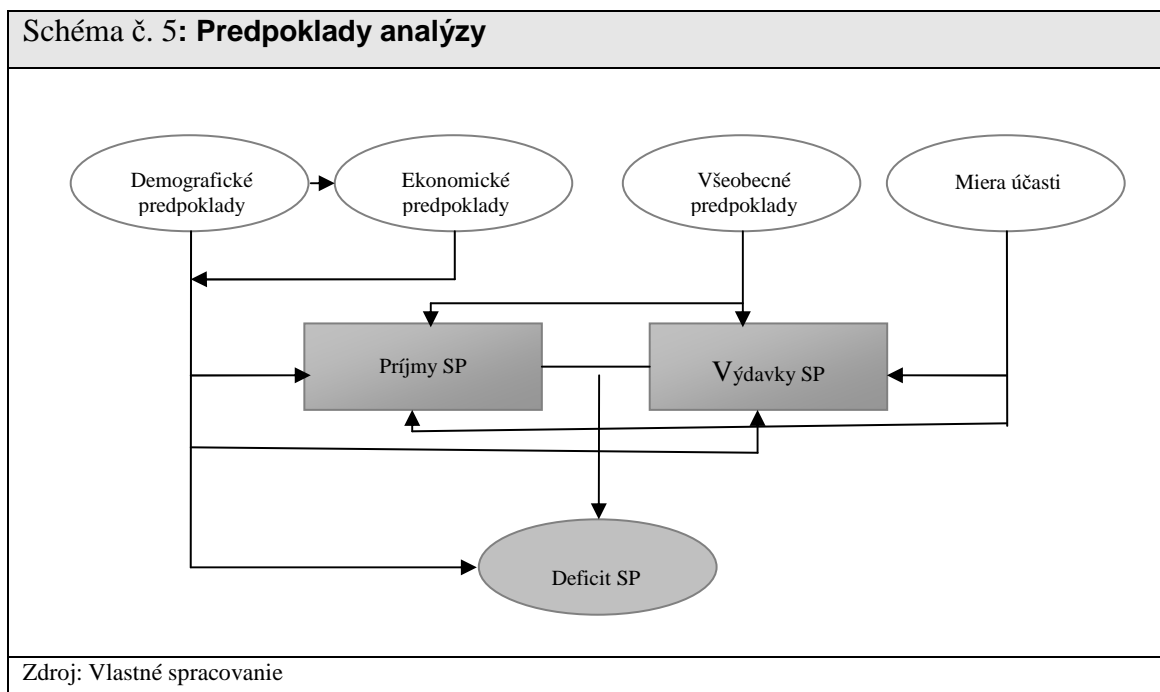
Na základe teoretických poznatkov i záverov ekonomických analýz zaoberajúcich sa podobnou problematikou možno očakávať nasledujúci výsledok:

V horizonte najbližších 30 rokov povedie spustenie kapitalizačného piliera k zhoršeniu bilancie priebežného systému. Dôvodom sú transformačné náklady predstavujúce výpadky príjmov Sociálnej poisťovne z dôvodu presmerovania časti poisťného do dôchodkových správcovských spoločností, pričom sa všetky dôchodky budú naďalej vyplácať z priebežného piliera.⁴³ Postupným priznávaním nárokov na dôchodkové dávky z 2. piliera sa tlak na výdavky Sociálnej poisťovne zmierni a práve v období poznačenom nepriaznivou demografickou situáciou sa plne prejaví pozitívny vplyv existencie dôchodkového sporenia.

⁴³ ÓDOR, L. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

3.3 Základné predpoklady a zdroje údajov

Výsledky analýzy v rozhodujúcej miere závisia od vstupných údajov a prijatých predpokladov. Tie možno rozdeliť do štyroch blokov, ako to zachytáva nasledujúca schéma.

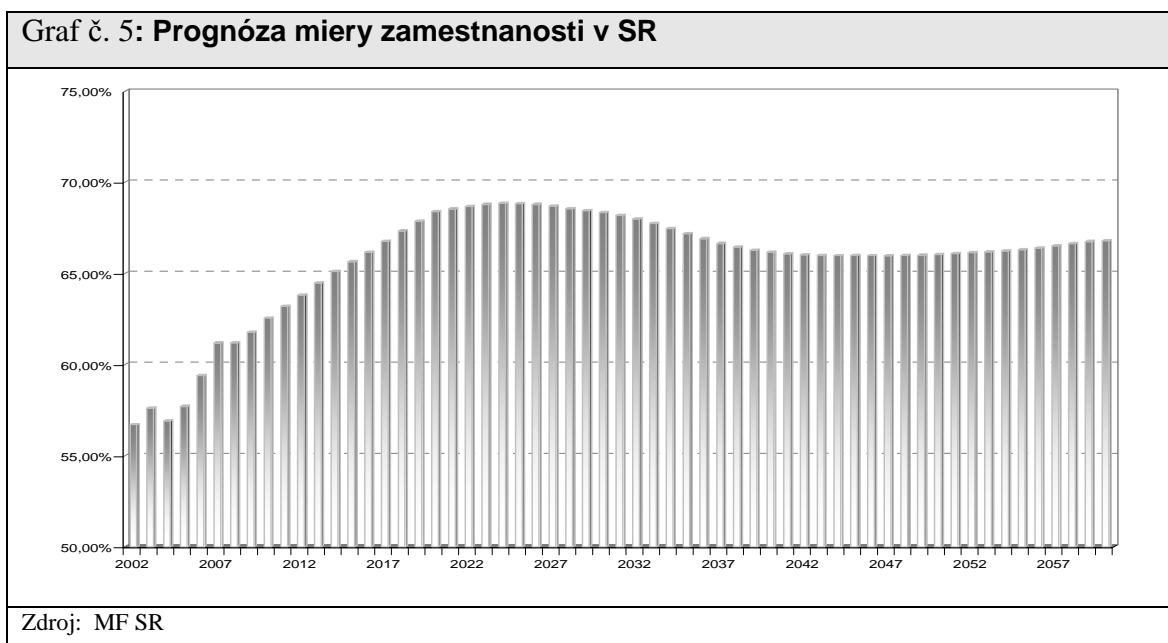
Vzhľadom na zanedbateľné hodnoty bilancií Sociálnej poisťovne v iných oblastiach, uvažujeme vo *všeobecnosti* iba so starobným poistením. Deficit Sociálnej poisťovne je teda daný ako rozdiel príjmov z odvodov na starobné poistenie a výdavkov na starobné dôchodky.

Hodnoty všetkých parametrov v uplynulom období rokov 2002 až 2009 zodpovedajú skutočným údajom zverejneným Štatistickým úradom SR. Budúce hodnoty vstupných premenných sú čerpané prevažne z prognóz Ministerstva financií SR a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. V prípade nedostupných zdrojov sme použili vlastné odhady vychádzajúce z predchádzajúceho vývoja.⁴⁴

Blok demografických predpokladov zahŕňa prognózu demografického vývoja na Slovensku, na čo bola použitá projekcia Inštitútu finančnej politiky MF SR pokrývajúca obdobie do roku 2060. Z hľadiska analýzy je dôležitý najmä počet obyvateľov

⁴⁴ Presné postupy pri stanovení vlastných odhadov sú popísané v ďalšom texte.

v produktívnom a poproduktívnom veku.⁴⁵ Treba si ale uvedomiť, že nie všetci občania v produktívnom veku sú aj ekonomicky aktívny, a teda nie všetci platia odvody. Popri študentoch a dôchodcoch (predčasných, invalidných) sa medzi ekonomicky neaktívnych zaraďujú aj osoby v domácnosti, práceneschopní a dobrovoľne nezamestnaní. Pomer ekonomicky aktívnych občanov na obyvateľstve v produktívnom veku vyjadruje *miera zamestnanosti*. Podľa predpokladov Inštitútu finančnej politiky MF SR bude miera zamestnanosti v najbližších rokoch rásť, keď v roku 2024 dosiahne hodnotu 68,84%. Potom sa očakáva ustálený vývoj zhruba na úrovni 67%.

Rovnaký predpoklad platí aj o obyvateľoch v poproduktívnom veku. Do roku 2010 sú v analýze použité údaje o skutočnom *pôčte poberateľov starobných dôchodkov* zverejnené na stránke Sociálnej poisťovne. V najbližšom období predpokladáme postupné lineárne znižovanie pomeru starobných dôchodcov na obyvateľoch v poproduktívnom veku z hodnoty 1,11 v roku 2009 na 0,90 v roku 2015. Takýto pomer potom ostáva nezmenený až do konca sledovaného obdobia.

Z ekonomických faktorov sú dôležité predovšetkým *inflácia (vyjadrená indexom spotrebiteľských cien - CPI)* a *priemerný ročný rast nominálnych miezd*, od vývoja ktorých závisí valorizácia dôchodkových dávok vyplácaných z priebežne

⁴⁵ Veková hranica medzi produktívnou a poproduktívnou populačnou skupinou sa pohybuje v rozmedzí od 55 do 65 rokov, v závislosti od predpokladov jednotlivých scenárov analýzy.

financovaného piliera.⁴⁶ Strednodobá projekcia týchto ukazovateľov vychádza z makroekonomickej prognózy MFSR na roky 2009 až 2013⁴⁷. Z dlhodobého hľadiska predpokladáme vývoj podľa optimistického variantu makroekonomického scenára vypracovaného Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Tabuľka č. 9: Ekonomické predpoklady						
Prognózované obdobie	2010	2011	2012	2013	2014	2015 - 2060
CPI (priemer roka v %)	2,1	3,7	3,9	4,1	3,1	2,1
Priemerná mesačná nominálna mzda (rast v %)	1,6	4,6	6,3	6,7	5,7	3,7

Zdroj: MF SR a MPSVaR

Tretí blok predpokladov reprezentuje *miera účasti občanov* na sporení v 2. pilieri dôchodkového systému na Slovensku. Ako už bolo spomenuté v prvej kapitole tejto práce, možnosť sporiť si na dôchodok prostredníctvom DSS využilo takmer 1,5 mil. z 2,6 mil. poistených. *Vekovú štruktúru sporiteľov* v 5-ročných skupinách zachytáva nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 10: Veková štruktúra sporiteľov k 31.12.2008									
Vekový rozsah	< 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 - 55	> 55	Spolu
Počet sporiteľov	178 091	306 251	329 514	269 138	217 530	146 130	35 532	3 710	1 485 896

Zdroj: MIKULÁŠ, P. 2009. *Očakávané výšky dôchodkov v 2. pilieri v porovnaní s 1. pilierom a vplyv reforiem na deficit prvého piliera*: diplomová práca. Bratislava: UK, 2009. 55s.

Táto štruktúra účastníkov je základom analýzy i pre ďalšie obdobia. Vychádzame z toho, že kapitalizačný pilier počnúc rokom 2010 zostáva zatvorený a výstup z neho viac nebude možný. Rovnako príležitosť zapojiť sa do 2. piliera majú len mladí, prvovstupujúci na trh práce, pričom v našom modeli predpokladáme, že túto

⁴⁶ Spôsob valorizácie dôchodkov je bližšie popísaný v prvej kapitole.

⁴⁷IFP MFSR. 2010. *Makroekonomické prognózy MFSR na roky 2009 – 2013*. [online]. Bratislava: 2010. [cit. 2010.03.17]. Dostupné na internete: <http://www.finance.gov.sk/Documents/Ifp/Ekonomicke_prognozy/Progn_feb2010/final_prognozy_we_b_FEB2010.pdf>

možnosť využije 90% z nich. Na základe prijatých predpokladov aktualizujeme mieru účasti v 5-ročných intervaloch.

3.4 Pracovný postup

Vplyv reformy systému dôchodkového zabezpečenia na hospodársku situáciu Sociálnej poisťovne je analyzovaný prostredníctvom vlastného modelu. Analýza bola realizovaná v programe Microsoft Excel, ktorý umožňuje spracovať údaje do prehľadných tabuliek, vykonávať matematické i štatistické výpočty a dosiahnuté výsledky graficky interpretovať.

Model pozostáva z piatich scenárov, ktoré prezentujú podiel jednotlivých opatrení na znížení deficitu Sociálnej poisťovne. Predpoklady a východiskové hodnoty parametrov jednotlivých scenárov sú stručne vymedzené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 11: Jednotlivé scenáre analýzy					
Parametre	Scenár 1	Scenár 2	Scenár 3	Scenár 4	Scenár 5
dôchodkový vek	55 rokov ⁴⁸	62 rokov	65 rokov	62 rokov	62 rokov
odvody do 1. piliera	18%	9%	9%	9%	12%, resp. 15%
odvody do 2. piliera	-	9%	9%	9%	6%, resp. 3%
index valorizácie	5% ⁴⁹	50% Δ CPI, 50% Δ priemernej nominálnej mzdy	50% Δ CPI, 50% Δ priemernej nominálnej mzdy	Δ CPI	50% Δ CPI, 50% Δ priemernej nominálnej mzdy

Zdroj: Vlastné predpoklady

Príjmy PAYG systému predstavujú výšku odvodov platených ekonomicky aktívnou populáciou s ohľadom na podiel občanov zapojených v kapitalizačnom pilieri.

⁴⁸ Ide o zjednodušujúci predpoklad; podľa legislatívy platnej do r. 2003 bol dôchodkový vek stanovený na 60 rokov u mužov, ženy odchádzali do dôchodku vo veku 53 – 57 rokov, v závislosti od počtu detí.

⁴⁹ V predreformnom dôchodkovom systéme neexistoval presný mechanizmus valorizácie dôchodkov. Dôchodky sa zvyšovali na základe rozhodnutia vlády buď o pevnú sumu (s prihliadnutím na rast životných nákladov) alebo o percentá (vzhľadom na rast priemernej mzdy). Zväčša išlo o zvýšenie do 10%, resp. o pevnú sumu niekoľko sto korún.⁴⁹ Vychádzajúc z údajov o skutočných hodnotách priemerných dôchodkov v období od roku 2002 do roku 2009, sme v modeli predpokladali každoročnú valorizáciu výšky penzijných dávok o 5%.

Občania sporiaci si na osobných dôchodkových účtoch prispievajú do Sociálnej poisťovne percentom priemernej mesačnej mzdy zníženým o podiel v prospech 2. piliera.

$$Príjmy SP_t = \begin{matrix} \text{Ekonomicky} \\ \text{aktívni zapojení} \\ \text{výlučne v 1.} \\ \text{pilieri}_t \end{matrix} * \left(\begin{matrix} \text{Priemerná} \\ \text{mesačná mzda}_{t-1} * 0,18 \end{matrix} \right) + \begin{matrix} \text{Ekonomicky} \\ \text{aktívni zapojení} \\ \text{v 2 pilieroch}_t \end{matrix} * \left(\begin{matrix} \text{Priemerná} \\ \text{mesačná mzda}_{t-1} * \frac{0,18}{\text{Podiel} \\ \text{v prospech} \\ \text{2. piliera}} \end{matrix} \right) \quad (3.1)$$

Analogicky **výšku dôchodkov vyplácaných Sociálnou poisťovňou** určíme ako súčet dôchodkov vyplácaných v plnej výške z 1. piliera a dôchodkov vyplácaných občanom zapojeným v zmiešanom penzijnom systéme, ktorých výška je krátená rovnakým percentom ako je podiel v prospech kapitalizačného piliera.

$$Výdavky SP_t = \begin{matrix} \text{Poberatelia} \\ \text{DD výlučne} \\ \text{z 1. piliera}_t \end{matrix} * \left(\begin{matrix} \text{Priemerná výška} \\ \text{starobného} \\ \text{dôchodku}_{t-1} \end{matrix} * \begin{matrix} \text{index} \\ \text{valorizácie} \end{matrix} \right) + \begin{matrix} \text{Poberatelia DD} \\ \text{z 2 pilierov}_t \end{matrix} * \left(\begin{matrix} \text{Priemerná výška} \\ \text{starobného} \\ \text{dôchodku}_{t-1} \end{matrix} * \begin{matrix} \text{index} \\ \text{valorizácie} \end{matrix} \right) * \frac{\text{Podiel v prospech 2. piliera}}{\text{Podiel v prospech 2. piliera}} \quad (3.2)$$

Deficit Sociálnej poisťovne určíme jednoducho ako rozdiel príjmov a výdavkov na vyplácané dôchodkové dávky.

$$Deficit SP_t = Príjmy SP_t - Výdavky SP_t \quad (3.3)$$

3.5 Metódy získavania, spracovania a vyhodnocovania údajov

Projekcie vývoja (scenáre) finančnej situácie priebežného piliera boli zostrojené použitím relevantných **matematicko-štatistických metód**. Tie umožňujú spracovať výsledky analýzy do prehľadných grafov a tabuliek, čo výrazným spôsobom uľahčuje ich interpretáciu.

Pri zbere, spracovaní údajov a zhodnotení záverov práce boli využité i rôzne logické metódy, a to:

Analýza – znamená rozloženie skúmaného zložitého javu na jednoduchšie prvky. Tie sú potom jednotlivito skúmané s cieľom pochopiť jav ako celok.

Syntéza – predstavuje myšlienkový postup, ktorý skúma vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými zložkami a spája ich do komplexného celku.

Abstrakcia – odhliada od toho, čo je v daných súvislostiach nepodstatné a vyčleňuje to, čo je dôležité.

Konkretizácia – je presným protikladom abstrakcie, pomenúva aplikáciu všeobecného poznatku na konkrétny jav.

Indukcia – alebo zovšeobecnenie predstavuje taký druh usudzovania, v ktorom sa z viacerých čiastočných súdov odvodzujú všeobecné závery.

Dedukcia – je jedným zo základných myšlienkových postupov, pri ktorom sa postupuje od všeobecného k niečomu konkrétnemu.

Analógia – je neúplná, čiastočná podobnosť spočívajúca v jednej alebo viacerých spoločných črtách rôznorodých javov alebo predmetov. To umožňuje preniesť poznatky z jednej oblasti do druhej, predpokladať ich platnosť i tam, keď sa ich výskyt doteraz nepreukázal.

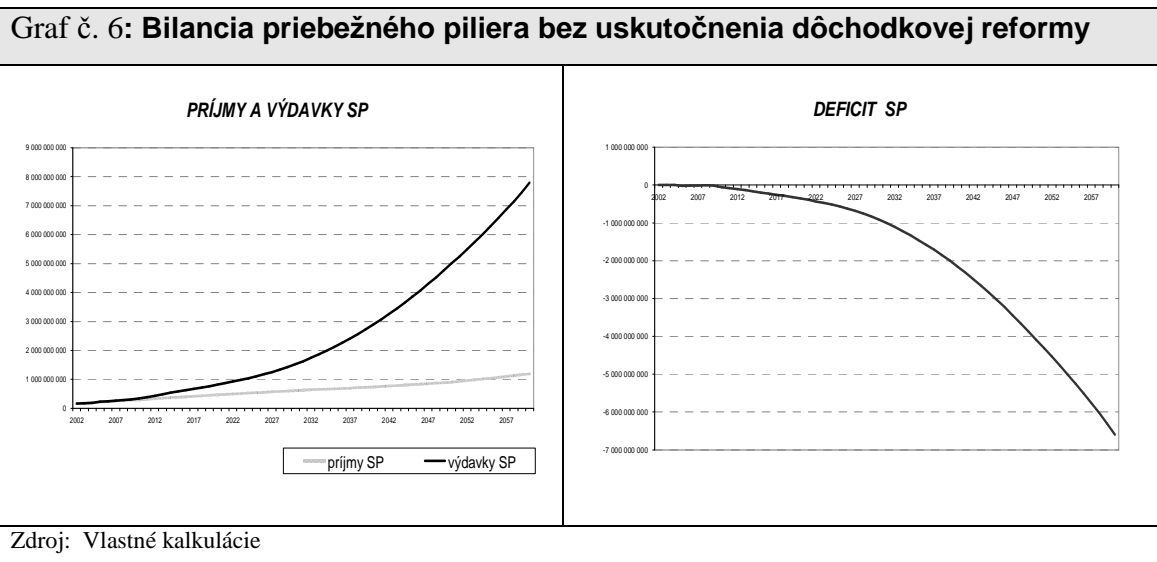
Idealizácia – označuje myšlienkové vytváranie ideálnych objektov zámerným zamlčaním nedostatkov a vyzdvihnutím ich pozitívnych vlastností.

Komparácia – je metóda zisťovania zhodných alebo rozdielných vlastností skúmaných predmetov alebo javov.

4. ANALÝZA VPLYVU DÔCHODKOVEJ REFORMY NA FINANČNÉ HOSPODÁRENIE SOCIÁLNEJ POISŤOVNE

4.1 Bilancia priebežného piliera bez uskutočnenia dôchodkovej reformy (Scenár 1)

Skôr ako sa budeme venovať dopadom dôchodkovej reformy na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne, je dôležité odhadnúť, aký by bol vývoj deficitu 1. piliera, ak by sa dôchodková reforma vôbec neuskutočnila. Uvažujeme teda, že naďalej existuje iba verejný pilier s priebežným financovaním a povinnou účasťou, spravovaný Sociálnou poisťovňou.

Výdavky Sociálnej poisťovne sú dané ako súčin priemernej výšky vyplácaných dôchodkov a počtu poberateľov dôchodkových dávok. Priemerná výška starobného dôchodku v roku 2008 dosahovala hodnotu 313,08 €. Tú sme v ďalšom období každoročne zvyšovali o 5%⁵⁰. K prudkému zrýchleniu rastu výdavkov by došlo v roku 2025, kedy začnú do dôchodku odchádzať populačne silné povojnové ročníky. V tom istom čase sa bude znižovať počet prispievateľov do fondu starobného poistenia, čo sa odrazí v zmiernení rastu príjmov Sociálnej poisťovne.

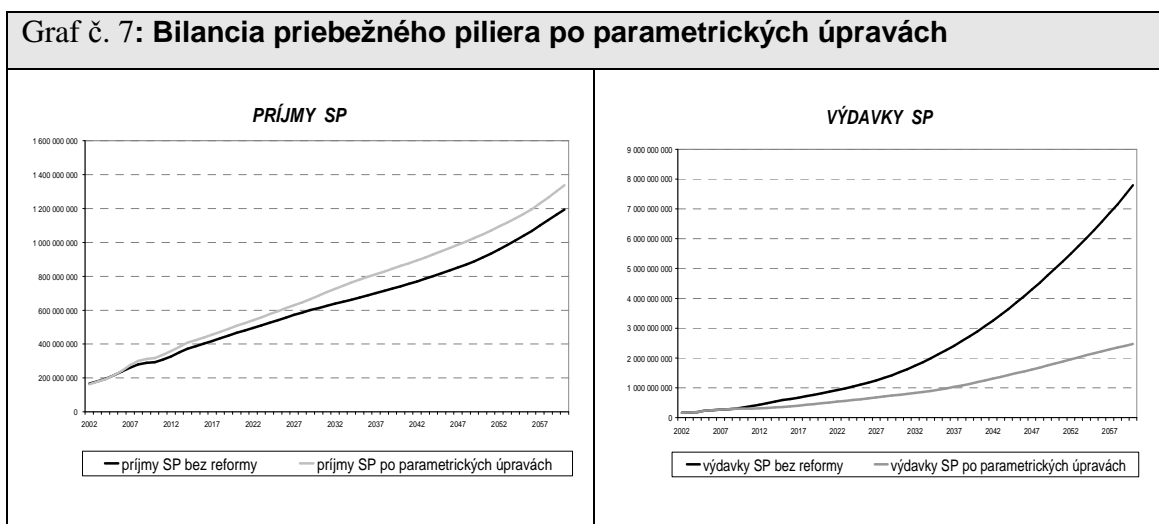
⁵⁰V predreformnom dôchodkovom systéme neexistoval presný mechanizmus valorizácie dôchodkov a ich výška bola daná rozhodnutím vlády.

Demografický vývoj tak výrazným spôsobom narúša finančnú rovnováhu penzijného systému. A ako to vidieť z grafov, samotný priebežne financovaný systém dôchodkového zabezpečenia bol z dlhodobého hľadiska neudržateľný. Do roku 2060 by sa deficit Sociálnej poisťovne vyšplhal na hodnotu 6,5 miliardy eur, čo je v porovnaní so súčasnými 17 miliónmi eur takmer 400-násobný nárast.

4.2 Bilancia priebežného piliera po uskutočnení dôchodkovej reformy (Scenár 2)

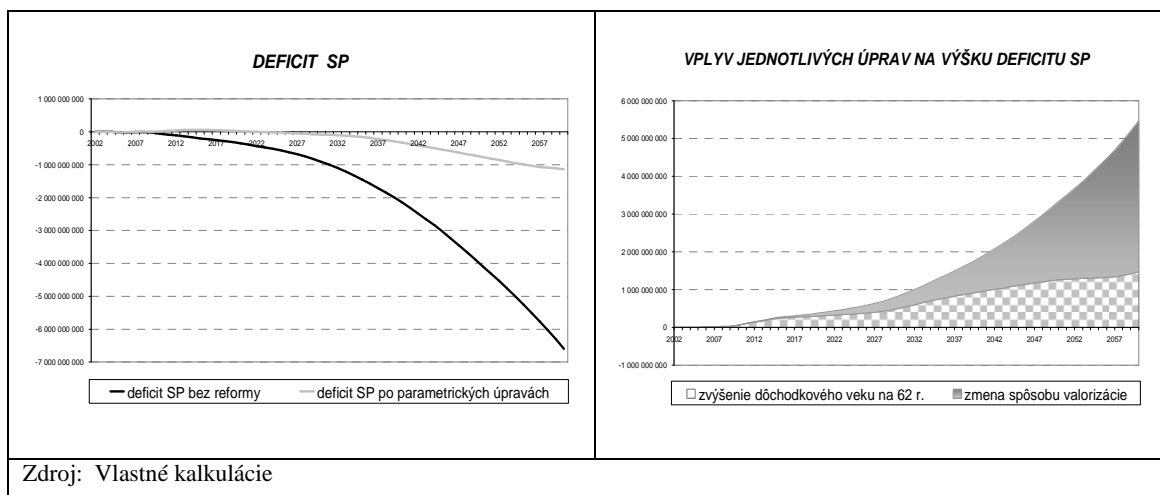
Práve predpokladaný finančný tlak na rozpočet Sociálnej poisťovne bol dôvodom uskutočnenia reformy systému dôchodkového zabezpečenia.

Prvá fáza dôchodkovej reformy zmenila spôsob valorizácie a zvýšila vek odchodu do dôchodku na 62 rokov.⁵¹ Vplyvom týchto *parametrických úprav* došlo k zníženiu predpokladaného deficitu v roku 2060 o viac ako 5 miliárd eur oproti stavu bez uskutočnenia reformy. V prvých rokoch je to hlavne kvôli zvýšeniu veku odchodu do dôchodku, ktoré spôsobuje skracovanie obdobia poberania dôchodkov a tým pokles nárokov z priebežného piliera. S predlžovaním očakávanej dĺžky života sa však tento efekt postupne vytráca.⁵²

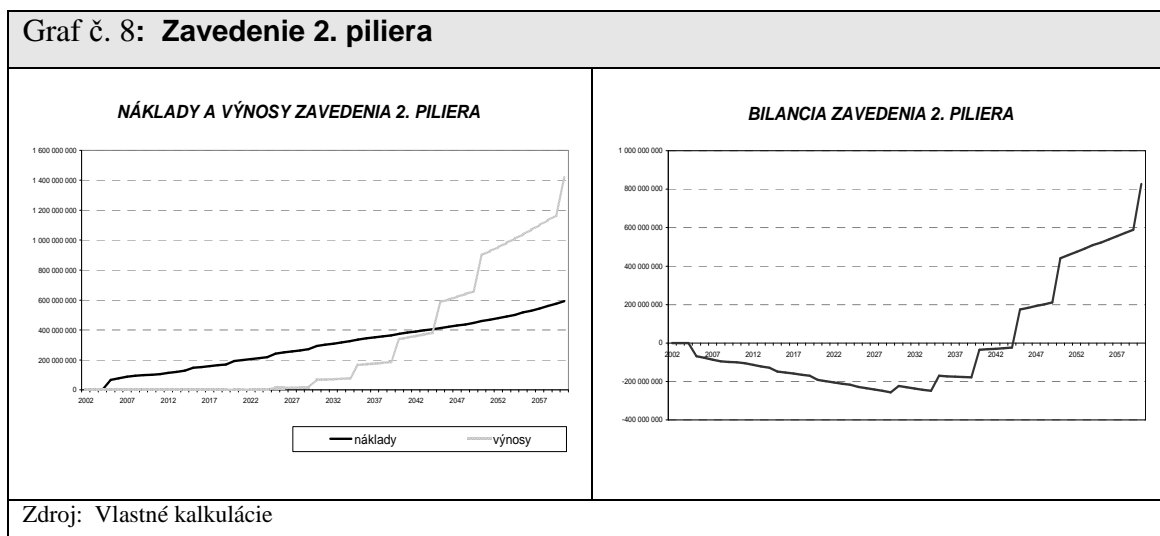

⁵¹ Bližšie informácie o legislatívnych zmenách 1. piliera sú uvedené v prvej kapitole.

⁵² ÓDOR, E. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

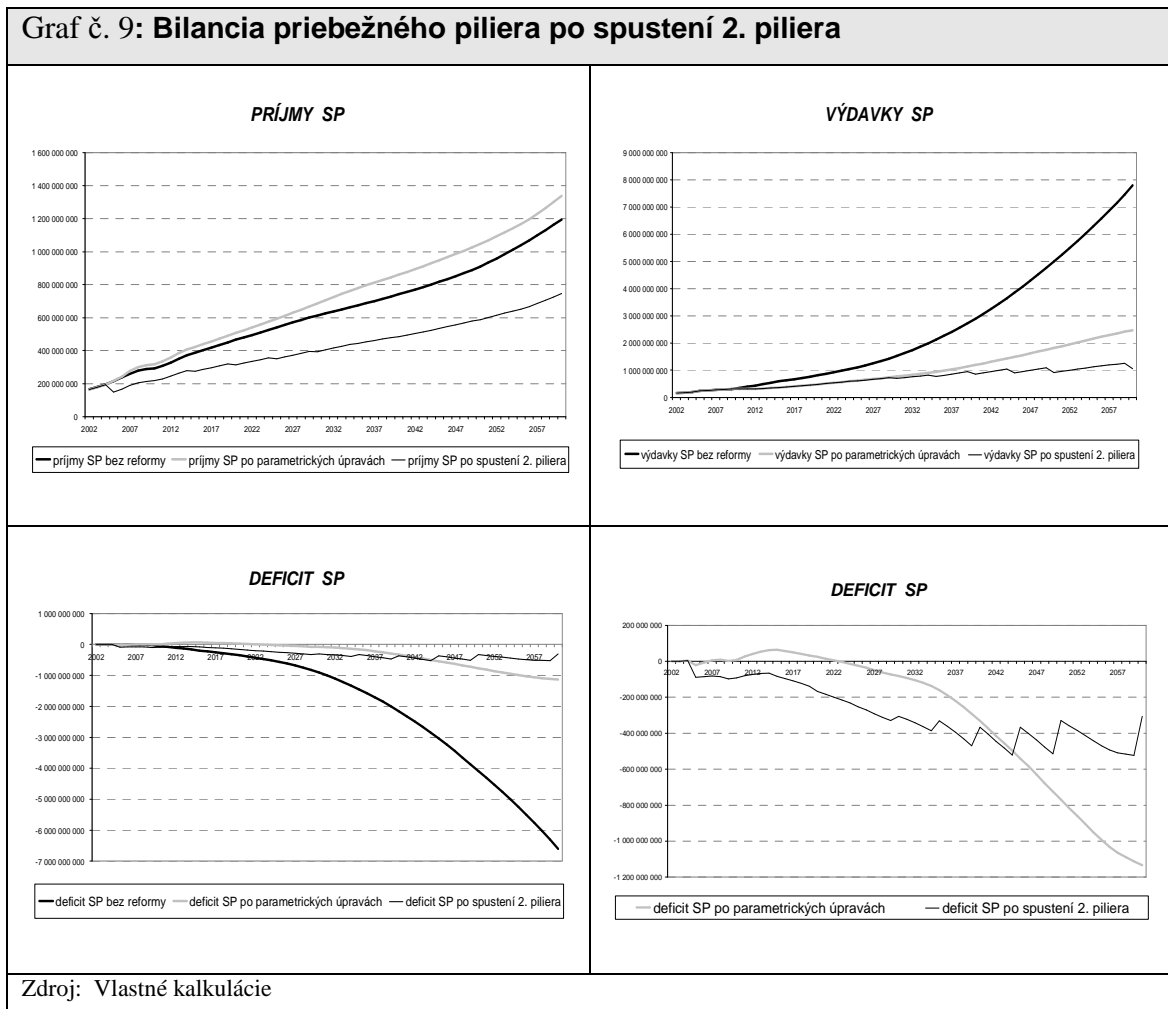

Druhá fáza dôchodkovej reformy začala v roku 2005 *spustením 2. piliera*. To sa okamžite prejavilo poklesom príjmov Sociálnej poisťovne z dôvodu presmerovania polovice odvodov účastníkov zmiešaného systému na starobné poistenie do DSS. Tieto výpadky príjmov budú postupne narastať zo 68 miliónov eur v roku 2005 na takmer 600 miliónov eur v roku 2060.

Ide o tzv. *transformačné náklady* prechodu na zmiešaný systém povinného dôchodkového zabezpečenia. Na druhej strane, výdavky Sociálnej poisťovne sa v nadchádzajúcom období nezmenia, pretože všetky dôchodky budú naďalej vyplácané výlučne z priebežného piliera. To spôsobí, že bilancia Sociálnej poisťovne bude až do roku 2045 horšia ako by bola bez spustenia 2. piliera. Pozitívny vplyv zavedenia kapitalizácie do penzijného systému sa prejaví až v období, kedy dôjde k postupnému

priznávaniu dôchodkov pre občanov, ktorí si zvolili tento druh dôchodkového zabezpečenia.

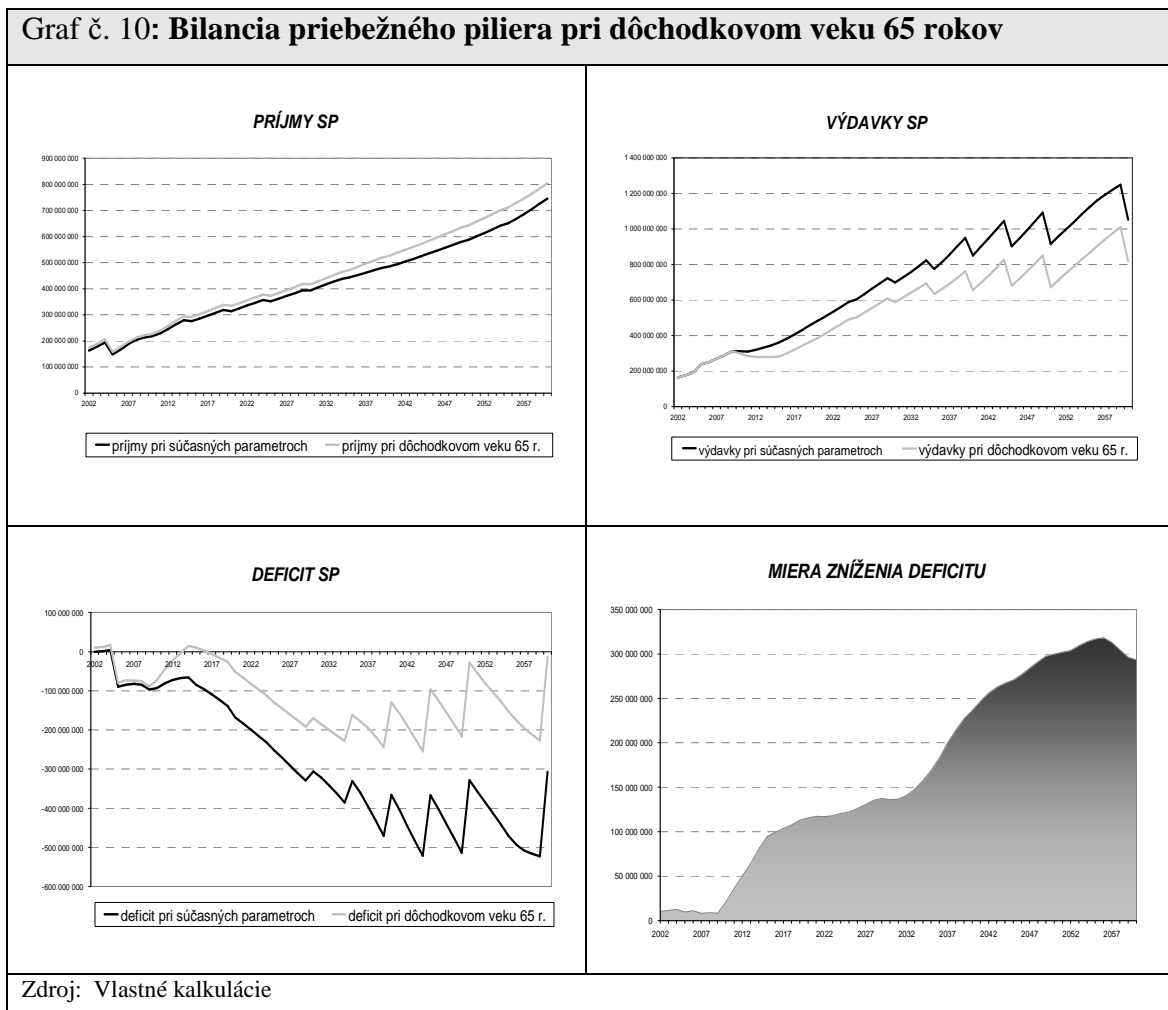

Z hľadiska trvale udržateľného vývoja verejných financií predstavuje spustenie 2. piliera najvýznamnejší krok, pretože v rozhodujúcej miere prispieva k zníženiu deficitu Sociálnej poisťovne v období, keď sa postupne vytráca pozitívny efekt zo zvýšenia dôchodkového veku.

V nasledujúcich troch scenároch uvažujeme o dodatočných úpravách jednotlivých parametrov a analyzujeme ich opodstatnenosť a význam.

4.3 Bilancia priebežného piliera pri dôchodkovom veku 65 rokov (Scenár 3)

Prvým predpokladaným krokom je ďalšie zvyšovanie dôchodkového veku na 65 rokov. To bude mať okamžitý pozitívny vplyv na bilanciu Sociálnej poisťovne. V prognózovanom období zvýšenie dôchodkového veku zo 62 na 65 rokov zníži deficit každoročne v priemere o 167 miliónov eur.

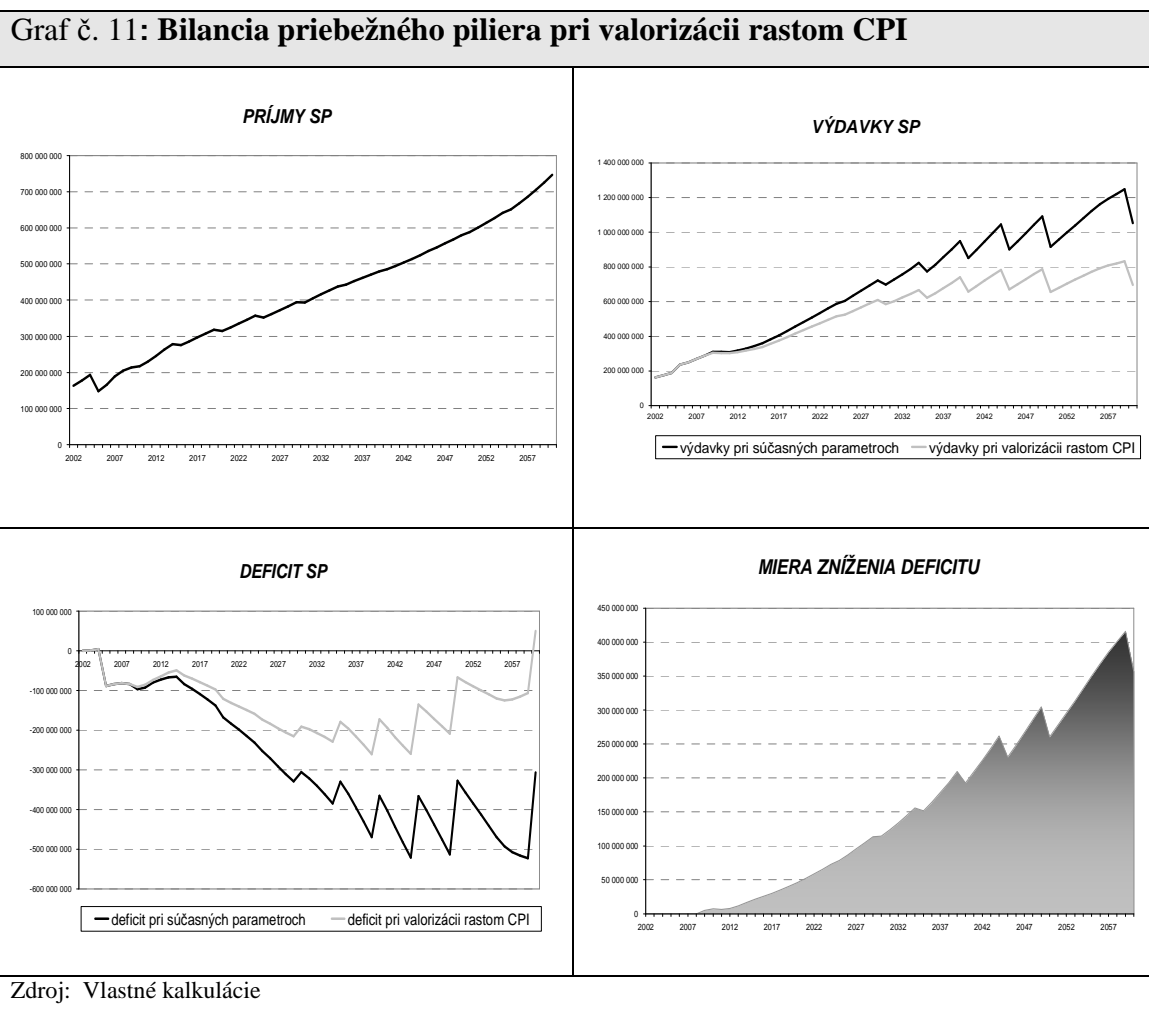

Predchádzajúce grafy ukazujú, ako sa zvýšia príjmy a súčasne poklesnú výdavky na vyplácané dôchodky. Takýto vývoj je dôsledkom toho, že sa predĺži doba prispievania do fondu dôchodkového poistenia a zároveň sa skrúti obdobie poberania dôchodkov. Vplyv tohto opatrenie na znižovanie výdavkov je ale zmiernený zvyšovaním životnej úrovne a tým aj očakávanej dĺžky života. Tá sa podľa odhadov

Inštitútu finančnej politiky do roku 2080 zvýši o 10 rokov⁵³, čo je oveľa viac ako 3 roky, o ktoré sa zvýši vek odchodu do dôchodku.

4.4 Bilancia priebežného piliera pri valorizácii rastom CPI (Scenár 4)

Ďalšou cestou na zníženie deficitu Sociálnej poisťovne je zmena spôsobu valorizácie. V súčasnosti sa používa tzv. švajčiarska indexácia. To znamená, že vyplácané dôchodky sa každoročne zvyšujú o 50% rastu inflácie a 50% rastu priemernej nominálnej mzdy. V tomto scenári budeme predpokladať valorizáciu dôchodkových dávok len o zmenu v raste spotrebiteľských cien.

⁵³ÓDOR, E. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

Ako to prezentuje Graf č. 11, takáto zmena nijako neovplyvní príjmy Sociálnej poisťovne. Na druhej strane však prináša výrazný pokles sumy vyplácaných dôchodkov a z toho vyplývajúce nižšie hodnoty deficitu Sociálnej poisťovne v dlhodobom horizonte. V roku 2060 dokonca predpokladáme kladnú bilanciu fondu dôchodkového poistenia na úrovni necelých 50 miliónov eur.

Navrhovaný spôsob valorizácie je teda z pohľadu verejných financií udržateľný. Zároveň nedochádza ku konfliktu so záujmami občanov, pretože i napriek nižším dôchodkom v porovnaní so súčasným nastavením sa udržiava ich reálna hodnota na nezmenenej úrovni počas celej doby vyplácania dôchodkov.⁵⁴

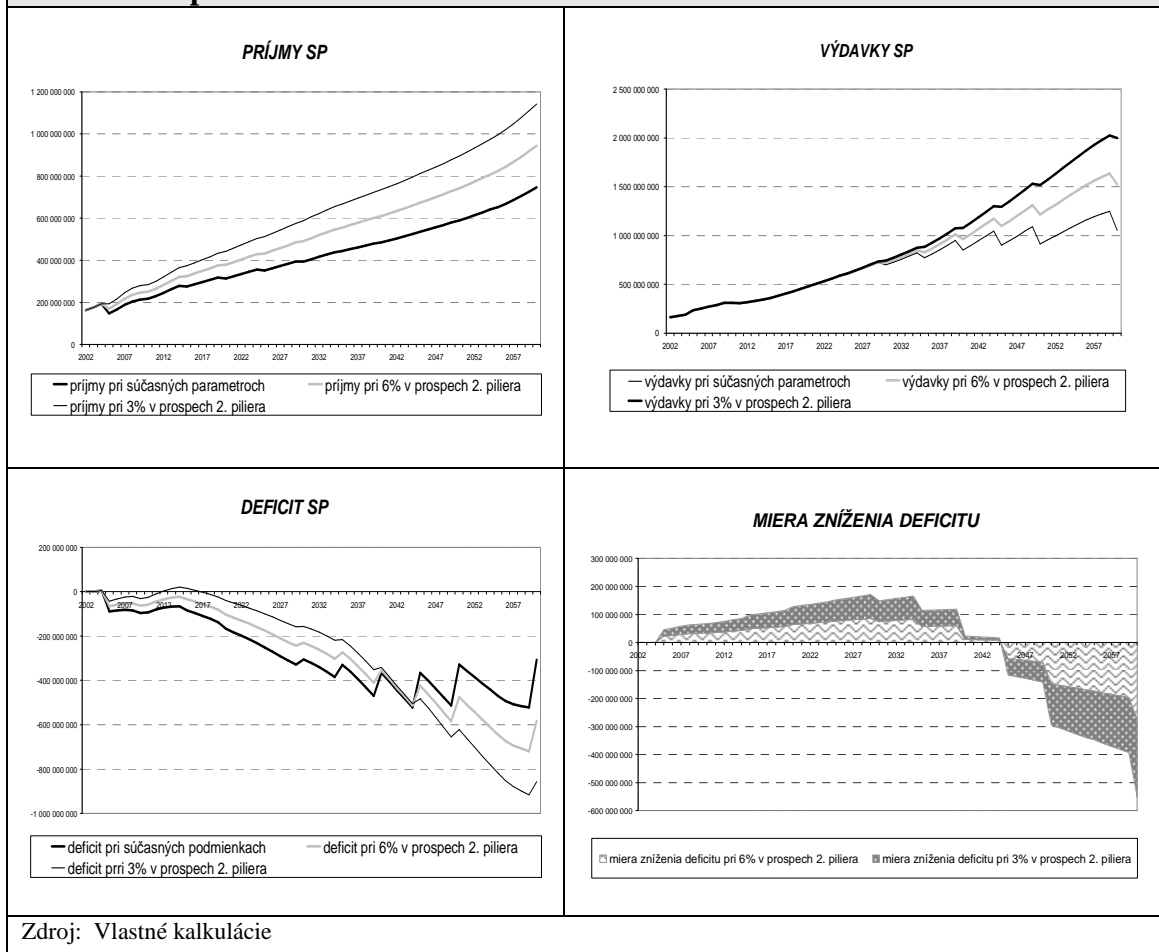
4.5 Bilancia priebežného piliera pri zmene pomeru odvodov medzi 1. a 2. pilier (Scenár 5)

Ako už bolo skôr spomenuté, spustenie 2. piliera a nastavenie pomeru odvodov na starobné poistenie medzi Sociálnu poisťovňu a DSS na 1:1, prináša v strednodobom horizonte obrovské výpadky príjmov Sociálnej poisťovne. Nedostatok iných zdrojov na vykrytie transformačných nákladov vyvoláva otázku, či bol tento pomer nastavený správne. V ďalšom scenári preto budeme uvažovať o znížení podielu odvodov v prospech 2. piliera, a to na 6% i 3%.

Nasledujúce grafy dokazujú, že mierne zníženie podielu príspevkov do kapitalizačného piliera z 9% na 6% sa prejaví zvýšením príjmov Sociálnej poisťovne každoročne v priemere o 97 miliónov eur; pri znížení na 3% dokonca ešte o 100 miliónov eur viac. V najbližších rokoch sa pri nezmenených výdavkoch zlepší i celková bilancia 1. piliera, a to o to výraznejšie, čím razantnejšia bude zmena v pomere odvodov na starobné poistenie.

⁵⁴ÓDOR, E. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

Graf č. 12: Bilancia priebežného piliera pri zmene pomeru odvodov medzi 1. a 2. pilier

Takýto pozitívny vplyv možno sledovať približne do roku 2045. Potom sa bude finančná situácia Sociálnej poisťovne v porovnaní so súčasnými parametrami iba zhoršovať. Predpokladaná hodnota deficitu v roku 2060 dosahuje 580 miliónov eur pri 6% a takmer 860 miliónov eur pri 3% v prospech 2. piliera. Dôvodom takéhoto zvratu je nárast nárokov na dôchodkové dávky z 1. piliera. Vyšší podiel odvodov v prospech Sociálnej poisťovne totiž znamená i vyššie dôchodky vyplácané štátom. Keďže väčšia časť z celkovej sumy odvedených príspevkov na starobné poistenie plyní do 1. piliera, nárok sporiteľov na štátom vyplácaný dôchodok je vo výške 2/3, resp. 5/6 dôchodku, na ktorý by mali nárok len pri účasti v priebežnom systéme.

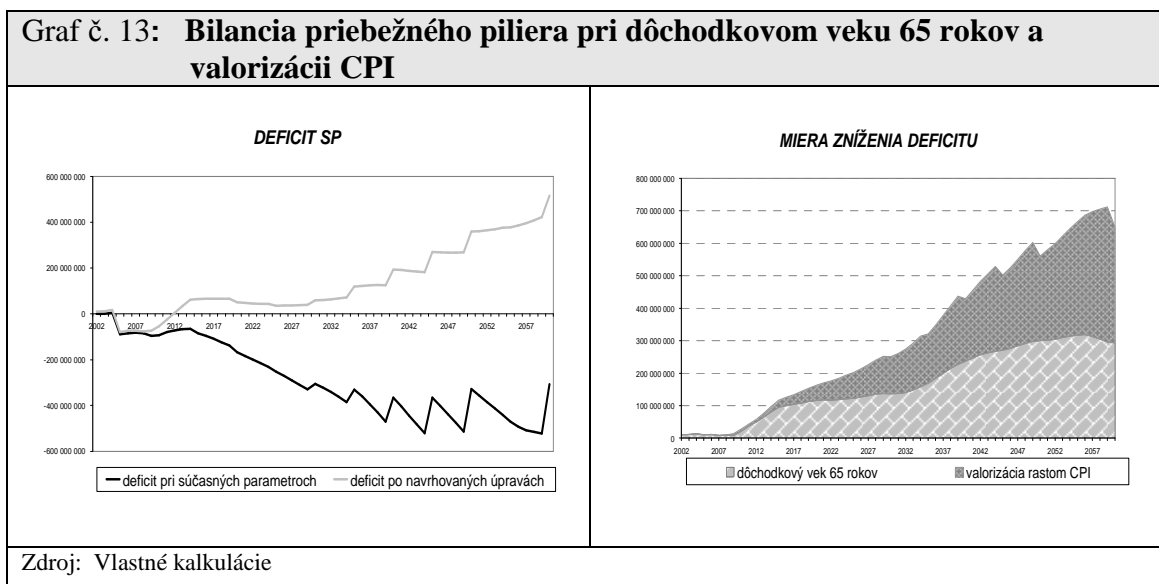
5. DISKUSIA K ZÁVEROM ANALÝZY

Na základe výsledkov prevedenej analýzy možno jednoznačne konštatovať, že penzijný systém fungujúci na Slovensku do roku 2003 bol finančne neudržateľný. Pri zachovaní výlučne priebežného piliera by bilancia Sociálnej poisťovne vykazovala v dlhodobom horizonte výrazné deficity, akumulácia ktorých by sa v budúcnosti stala veľkým ekonomickým bremenom s rozsiahlymi negatívnymi dopadmi na celkový ekonomický rast.

Reformou systému dôchodkového zabezpečenia došlo k zníženiu tlakov na rozpočet Sociálnej poisťovne a tým k výraznému zlepšeniu budúceho vývoja deficitu PAYG systému. V strednodobom horizonte sa pod vylepšenie finančnej situácie 1. piliera podpísali hlavne parametrické úpravy ako zvýšenie veku odchodu do dôchodku a zmena spôsobu valorizácie. Naopak, spustenie 2. piliera v období najbližších 30 rokov pôsobí na zhoršenie deficitu Sociálnej poisťovne. Príčinou je nerovnováha medzi sumou odvedeného poistného a sumou dôchodkov, ktoré sú zatiaľ v plnej výške vyplácané štátom. Pozitívny vplyv existencie dôchodkového sporenia bude postupne narastať v závislosti od poklesu nárokov na dôchodkové dávky z 1. piliera a rastúcim počtom starobných dôchodkov vyplácaných zo životných poisťovní. Rok 2045 bude prvým rokom, kedy sa výpadok príjmov Sociálnej poisťovne bude rovnať priaznivému efektu zo zníženia výdavkov priebežného systému. Potom už bude z fungovania kapitalizačného sporenia spoločnosť len profitovať. Z dlhodobého hľadiska teda predstavuje existencia 2. piliera rozhodujúci príspevok k zaisteniu udržateľnosti financovania dôchodkov.

Otvorenou však naďalej zostáva otázka financovania transformačných nákladov, ktoré sprevádzajú spustenie 2. piliera. Z dôvodu nedostatočných peňažných zdrojov na krytie výpadkov príjmov Sociálnej poisťovne bolo v analýze uvažované s dodatočnými úpravami penzijného systému, ktoré by mohli mať vplyv na zlepšenie finančnej situácie 1. piliera v transformačnom období. Výsledky analýzy sú popísané v 4. kapitole záverečnej práce (Scenár 3, 4 a 5). Z navrhovaných opatrení sa ako najvhodnejšia javí zmena spôsobu valorizácie dôchodkových dávok v kombinácii s ďalším zvýšením veku

odchodu do dôchodku. Vývoj finančného hospodárenia Sociálnej poisťovne po týchto úpravách zachytáva nasledujúci graf.

Graf jednoznačne dokazuje pozitívny dopad navrhovaných zmien na deficit priebežného systému. Od roku 2012 sa dokonca predpokladá prebytkové hospodárenie Sociálnej poisťovne. Je potrebné si ale uvedomiť, že k zníženiu deficitu priebežného piliera dôjde na úkor výšky vyplácaných penzií. Keďže inflácia rastie pomalšie ako priemerné mzdy, odporúčaný spôsob valorizácie zvyšuje penzii v nižšej miere ako je to pri súčasnom nastavení. Dochádza teda ku konfliktu so záujmami poberateľov dôchodkov. Po ustálení situácie, by bolo preto vhodné opäť uvažovať o švajčiarskej indexácii vyplácaných penzií, čím by došlo k zvýšeniu vyplácaných dôchodkových dávok a v konečnom dôsledku k zlepšeniu životnej úrovne dôchodcov.

Vplyvu dôchodkového sporenia na verejné financie sa venovalo i Ministerstvo financií SR. Inštitút finančnej politiky podrobil analýze implicitný dlh dôchodkového systému a faktory, ktoré majú na jeho výšku najväčší vplyv. Vnútny dlh dôchodkového systému kvantifikuje ako „súčasnú hodnotu naakumulovaných dôchodkov vyplácaných exitujúcim dôchodcom ako aj dôchodkov, na ktoré by mali nárok súčasní poistenci v prípade úplného zastavenia priebežného piliera v danom

roku.“⁵⁵ Hodnota implicitného dlhu v roku 2003 pohybovala na úrovni približne 400% HDP. To znamená, že na jeho splatenie by celá spoločnosť musela vynaložiť prostriedky v hodnote štvorročnej produkcie krajiny. Parametrické úpravy priebežného piliera (zvýšenie dôchodkového veku na 62 rokov, zmena spôsobu valorizácie a pod.) znížili vnútorný dlh penzijného systému približne o 50% HDP. Významnejším krokom z pohľadu dlhodobu udržateľného vývoja verejných financií je spustenie 2. piliera. Podľa výpočtov Inštitútu finančnej politiky MF SR dôjde vplyvom existencie dôchodkového sporenia k poklesu implicitného dlhu na úroveň 170% HDP v roku 2080 (tzn. pokles o 160% HDP). Jedná sa však len o transformáciu dlhu, nakoľko väčšia časť tohto zníženia sa objaví v náraste explicitného dlhu.

Počas prechodného obdobia, kedy sa znížia príjmy SP ale jej výdavky budú len pomaly klesať (asi do roku 2054), treba rátať s vyšším deficitom verejných financií. S cieľom znížiť transformačné náklady prechodu na zmiešaný systém dôchodkového zabezpečenia uvažuje s ďalším zvýšením dôchodkového veku a valorizáciou dôchodkov len o zmenu v raste spotrebiteľskej inflácie. Navrhnuté opatrenia prispievajú k zníženiu implicitného dlhu o ďalších 26% HDP v roku 2080.

Vysoký deficit priebežného systému v prechodnom období rovnakým spôsobom navrhuje riešiť i Peter Mikuláš, študent Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského. Vo svojej diplomovej práci s názvom *Očakávané výšky dôchodkov v 2. pilieri v porovnaní s 1. pilierom a vplyv reforiem na deficit prvého piliera*⁵⁶ analyzuje dopad uskutočnenej penzijnej reformy na finančné hospodárenie Sociálnej poisťovne. Zároveň predkladá návrhy dodatočných opatrení, ktoré môžu prispieť k rovnováhe rozpočtu PAYG systému. Popri už spomenutom zvýšení dôchodkového veku a zmene spôsobu valorizácie odporúča znížiť pomer odvodov na dôchodkové sporenie z 9% na 5% z vymeriavacieho základu, čím by došlo k poklesu výpadkov príjmov Sociálnej poisťovne a v konečnom dôsledku k zníženiu deficitu priebežne financovaného penzijného systému v prechodnom období. Ak sa v budúcnosti preukáže, že dôchodky z 2. piliera budú na vyššej úrovni ako dôchodky vyplácané štátom, pripúšťa postupné zvyšovanie pomeru odvodov v prospech DSS na úroveň súčasného stavu.

⁵⁵ ÓDOR, L. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>

⁵⁶ MIKULÁŠ, P. 2009. *Očakávané výšky dôchodkov v 2. pilieri v porovnaní s 1. pilierom a vplyv reforiem na deficit prvého piliera*: diplomová práca. Bratislava: UK, 2009. 55s.

ZÁVER

Slovenská republika, ako prakticky celý vyspelý svet, čelí starnutiu populácie. Meniaci sa pomer medzi aktívne pracujúcimi a obyvateľmi v poproduktívnom veku sa odrazil vo finančných problémoch Sociálnej poisťovne a stal sa hlavnou príčinou krízy priebežného dôchodkového systému. V snahe predísť prehlbovaniu tejto krízy pristúpilo Slovensko k radikálnej reforme doterajšieho systému dôchodkového zabezpečenia. Vybralo si cestu trojpilierového modelu odporúčaného Svetovou bankou.

Reforma odštartovala 1. januára 2004, kedy vstúpil do platnosti Zákon NR SR č. 461/2003 o sociálnom poistení. Hlavnými zmenami bolo zjednotenie a zvýšenie veku odchodu do dôchodku, a to na 62 rokov. Nový zákon tiež zmenil spôsob výpočtu dôchodkov smerom k vyššej zásluhovosti.

Kľúčovým krokom reformy bolo zavedenie individuálnej kapitalizácie do dôchodkového systému. Polovica penzijných odvodov bola presmerovaná z verejného priebežného na súkromný kapitalizačný pilier, v ktorom sa hromadia na osobných účtoch sporiteľov. Prostriedky na osobných účtoch spravujú novozriadené dôchodkové správcovské spoločnosti, ktoré ich zhodnocujú prostredníctvom investovania v dôchodkových fondoch.

Popri povinnom dôchodkovom systéme funguje na Slovensku aj systém dobrovoľného doplnkového dôchodkového poistenia. Inštitucionálne je zastrešený doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami, ktoré sa v procese reformy transformovali na akciové spoločnosti. Tieto spravujú fondy doplnkového dôchodkového sporenia.

Z pohľadu finančnej udržateľnosti dôchodkového systému je uskutočnená reforma opodstatneným krokom. Zavedenie kapitalizácie zmiernuje tlak na výdavkovú stranu Sociálnej poisťovne a znižuje tak riziko fiškálnej nerovnováhy v rokoch poznamenaných nevyhovujúcou štruktúrou populácie. Zo strednodobého hľadiska však bude bilancia priebežného piliera z dôvodu presmerovania časti odvodov na starobné sporenie do DSS vystavená vysokým deficitom. Nedostatok finančných zdrojov na krytie transformačných nákladov v podobe výpadkov príjmov Sociálnej poisťovne

vedie k uvažovaniu o ďalších úpravách penzijného systému. Vychádzajúc z kvantifikácie vplyvu jednotlivých dodatočných opatrení na deficit Sociálnej poisťovne sa ako najvhodnejšie javí opätovné zvýšenie dôchodkového veku na 65 rokov spolu so zmenou spôsobu valorizácie vyplácaných dôchodkov. Po prekonaní prechodného obdobia, kedy sa začnú vyplácať dôchodky z 2. piliera, zníženie tlaku na výdavky priebežného systému vytvorí priestor pre zvyšovanie úrovne dôchodkov (návratom k švajčiarskemu modelu indexácie) a tým aj životnej úrovne dôchodcov v dlhodobom horizonte.

V závere možno konštatovať, že napriek potrebe dodatočných úprav, realizovaná penzijná reforma výrazne prispela k zaisteniu dlhodobej udržateľnosti financovania dôchodkov.

POUŽITÉ ZDROJE

Knihy / Monografie

1. DIRECTORATE-GENERAL FOR ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS. 2009. *Pension schemes and pension projections in the EU-27 Member States — 2008-2060*, Brussels: European Communities, 2009. 409 p. ISBN 978-92-79-11270-6
2. GONDA, P. 2002. *Analýza dôchodkového systému na Slovensku*, Bratislava: M.E.S.A. 10, 2002. 38 s. ISBN 8096829394
3. KOKAVEC, P. 2005. *Systém dôchodkového zabezpečenia v kontexte historického vývoja, teórie, medzinárodných trendov v reformovaní a analýza jeho reformy v SR*: diplomová práca. Praha: UK, 2005. 106 s.
4. KOLESÁROVÁ, J. - LENDACKÝ M. 2003. *Dôchodková reforma v Čile: podnet pre diskusiu na Slovensku?*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2003. 26 s.
5. LIPTÁK, J. 1998. *Verejné financie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 1998. 213 s.
6. MIKLOŠ, I. 2005. *Knihareformiem: Ako si Slovensko získal medzinárodné uznanie v ekonomickej oblasti*. Bratislava: Trend Visual spol. s r.o., 2005. 67 s. ISBN 80-969378-0-4
7. MIKULÁŠ, P. 2009. *Očakávané výšky dôchodkov v 2. pilieri v porovnaní s 1. pilierom a vplyv reformiem na deficit prvého piliera*: diplomová práca. Bratislava: UK, 2009. 55s.
8. MIKUŠ, M. 2006. *Reforma systému dôchodkového zabezpečenia v Slovenskej republike*: bakalárska práca. Praha: UK, 2006. 65 s.
9. ORAVEC, J. 1996. *Nevyhnutnosť reformy financovania sociálnej sféry na Slovensku*. Bratislava: Inštitút liberálnych štúdií, 1996. 78 s. ISBN 8088874025
10. OŠKOVÁ, S. - PECHOVÁ, M. - WOLFOVÁ, D. 2009. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 125 s. ISBN 978-80-225-2695-1
11. RIEVAJOVÁ, E. 2008. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 234 s. ISBN 978-80-225-2545-9
12. STANEK, V. 2004. *Sociálna politika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004. 497 s. ISBN 80-225-1881-6
13. ŠKRINIAR, P. 2007. *Dôchodková reforma a problémy merania a hodnotenia výkonnosti dôchodkových správcovských spoločností*: dizertačná práca. Bratislava. EUBA, 2007. 126 s.
14. ŠVEJNA, I. - CHREN, M. 2004. *Dôchodková reforma po slovensky*. Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka, 2004. 91 s. ISBN 8096909800

Články zo zborníkov

15. BARRI, I. 2006. Prvý rok reálneho fungovania druhého piliera dôchodkového zabezpečenia. In BIATEC. ISSN 1335 – 0900, 2006, 14. ročník, 5/2006, p. 6 - 9
16. BODNÁROVÁ, B. 2006. *Reforma dôchodkového zabezpečenia a budovanie nového dôchodkového systému s dôrazom na ochranu staroby*. In *Premeny sociálnej politiky*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2006.

17. FULTZ, E. 2003. *Dôchodková reforma v Maďarsku a Poľsku: prehľad a porovnanie*. In *Reforma dôchodkového systému na Slovensku: Čo očakávame a čo nás čaká?*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2003.
18. HORVÁTH, M. 2003. *Možnosti riešenia nastupujúcej krízy dôchodkových systémov*. In *Reforma dôchodkového systému na Slovensku: Čo očakávame a čo nás čaká?*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2003.
19. RIEVAJOVÁ, E. – OŠKOVÁ, S. – PONGRÁCZOVÁ, E. 2009. *Prínosy a riziká súčasného dôchodkového systému*. In *Financie a riziko: zborník príspevkov z X. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2745-3, s. 539-548.
20. STANĚK, P. 2003. *Problémy reformy dôchodkového systému v Slovenskej republike*. In *Reforma dôchodkového systému na Slovensku: Čo očakávame a čo nás čaká?*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2003.
21. ŠKOLA, V. - BOTEV, A. 2004. *Reforma dôchodkového zabezpečenia*. In *Zaostrené na reformy: daní, školstva, dôchodkov*. Bratislava: Občiansko-demokratická mládež, 2004.

Publikácie dostupné na webových stránkach

22. *Analýza výhodnosti a nevýhodnosti zotrvania v II. pilieri pre jednotlivé skupiny sporiteľov* [online]. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <http://www.employment.gov.sk/new/get_file.php?SMC=1&id=13069>.
23. BLEHA, B. – VAŇO, B. *Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2025 (aktualizácia)* [online]. Bratislava: ŠÚ SR, 2007 [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <<http://www.infostat.sk/cevavstat/demografia/prispevky/demografia1.pdf>>
24. *Dôchodkové sporenie: pre všetkých, ktorí sa rozhodujú o 2. pilieri*. [online]. Bratislava: 2006 [cit. 2007.10.20]. Dostupné na internete: <http://www.employment.gov.sk/new/get_file.php?SMC=1&id=2076>.
25. *Dôchodkový fond je v hlbokom mínuse. Najhoršie príde v roku 2010* [online]. Bratislava: 2009 [cit. 2010.03.15]. Dostupné na internete: <<http://blog.etrend.sk/inekomentary/2009/12/01/dochodkovy-fond-je-v-hlbokom-minuse>>
26. GOLIAŠ, P. 2004. *Dôchodková reforma na Slovensku: Argumenty pre a proti*. [online]. Bratislava: INEKO, 2004 [cit. 2008.04.07]. Dostupné na internete: <http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_pre_a_proti.pdf>.
27. HVOJNÍK, I. *Zmeny v starobnom dôchodkovom sporení*. [online]. [cit. 2008.04.07]. Dostupné na internete: <<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=8607&LngID=0>>
28. IFP MFSR. 2010. *Makroekonomické prognózy MFSR na roky 2009 – 2013*. [online]. Bratislava: 2010. [cit. 2010.03.17]. Dostupné na internete: <http://www.finance.gov.sk/Documents/Ifp/Ekonomicke_prognozy/Progn_feb2010/final_prognozy_web_FEB2010.pdf>

29. INFOSTAT – Výskumné demografické centrum. 2002. *Krátky slovník základných demografických pojmov*. [online]. Bratislava: Akty, 2002. [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/translation/language_aids/freelance/documents/slovak/3_Domain_related_Terminology_and_Document_Models/Statistics/demographic_terms_ensk.pdf>
30. Kapitalizačné dôchodkové systémy v Európe, ich klady a nedostatky. [online]. 2007. [cit. 2010.03.11]. Dostupné na internete: <<http://www.socpoist.sk/aktuality-kapitalizacne-dochodkove-systemy-v-europe--ich-klady-a-nedostatky/12269c>>
31. LESAY, I. 2005. *Slovenská dôchodková reforma v kontexte ekonomickej globalizácie*. [online]. Trnava: Priatelia Zeme – CEPA, 2005. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <http://www.priateliazeme.sk/cepa/pdf/dochodkova_reforma.pdf>. ISBN
32. LUKÁČOVÁ, M. - PILINSKÁ, V. - VAŇO, B. *Starnutie obyvateľstva – najväčšia demografická výzva pre 21. storočie*. [online]. Bratislava: Výskumné demografické centrum. [cit. 2010.02.14]. Dostupné na internete: <www.infostat.sk/vdc/pdf/smolenice/lukacova.pps>
33. MADEJ, R. *Analýza 2. pilier*. [online]. [cit. 2009.10.20]. Dostupné na internete: <www.robertmadej.sk/doc/00011/63/0000363/analyza_2_pilier.doc>
34. MELICHERČÍK, I. – UNGVARSKÝ, C. *Pension Reform in Slovakia: Perspectives of the Fiscal Debt and Pension Level*. [online]. Bratislava: FMFaI UK. [cit. 2010.02.13]. Dostupné na internete: <<http://www.defm.fmph.uniba.sk/ludia/melichercik/papers/dochodky.pdf>>
35. *Modeling of sustainability of pension system – case of Slovak Republic* [online]. [cit. 2010.02.13]. Dostupné na internete: <www.ecomod.org/files/papers/763.doc>
36. *Národná správa o stratégii dosiahnutia primeraných a udržateľných dôchodkov*. [online]. Bratislava: 2005. [cit. 2009.11.10]. Dostupné na internete: <[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/D08C2C38D3130F77C1257034003693A9/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/D08C2C38D3130F77C1257034003693A9/$FILE/Zdroj.html)>
37. *Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2010 a rozpočtový výhľad na roky 2011 a 2012*. [online]. [cit. 2009.11.10]. Dostupné na internete: <[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/607B433760662942C12576460032F035/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/607B433760662942C12576460032F035/$FILE/Zdroj.html)>
38. ÓDOR, Ľ. a kol. 2004. *Vplyv dôchodkového sporenia na verejné financie a občanov*. [online]. Bratislava: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR, 2005. [cit. 2008.11.02]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3256>>
39. PAVLIKOVÁ, Ľ. 2006. *Ekonomické a legislatívne dôsledky dôchodkovej reformy v Slovenskej republike*, [online]. Košice: TU v Košiciach, EkF, 2006. [cit. 2008.04.07]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/PavlikovaHerlany2006.pdf>>
40. PENJAK, V. 2006. *Transformácia doplnkového dôchodkového poistenia na Slovensku na doplnkové dôchodkové sporenie*. [online]. Košice: TU v Košiciach, EkF, 2006. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/PenjakPavlikova_2.pdf>

41. *Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku*. [online]. [cit. 2008.02.11]. Dostupné na internete: <<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=12970>>. ISBN
42. SITA. 2009. *Sporenie v 2. pilieri je podľa ADSS výhodné pre všetkých* [online]. Bratislava: 2009 [cit. 2010.10.20]. Dostupné na internete: <<http://www.webnoviny.sk/financie-a-biznis/clanok/38798/Sporenie-v-2-pilieri-je-podla-ADSS-vyhodne-pre-vsetkych.html>>
43. THOMAY, M. 2003. *Analýza materiálu MPSVR SR: Návrh Koncepcie reformy dôchodkového zabezpečenia v SR*. [online]. Bratislava: Inštitút pre slobodnú spoločnosť, 2003. [cit. 2007.10.20]. Dostupné na internete: <http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_koncepcia_analyza_thomay.pdf>
44. ÚRAD PRE FINANČNÝ TRH. 2005. *Ročná správa o stave dôchodkového sporenia za rok 2004*. [online]. Bratislava: 2005 [cit. 2009.11.10]. Dostupné na internete: <[www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../\\$FILE/vlastnymat.doc](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../$FILE/vlastnymat.doc)>
45. VRAVEC, J. 2006. *Komparácia pozitív a negatív dôchodkových systémov v SR*. [online]. Košice: TU v Košiciach, EkF, 2006. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Vravec.pdf>>

Články publikované v médiách

46. *Dôchodkové systémy a dôchodky v Európskej únii*. In *Hospodárske noviny* [online]. 2005 [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://www.euroinfo.gov.sk/index/tlac.php?id=1038&idm=0&id=1038>>
47. GONDA P. 2007. *Hra s dochodkami*. In *Konzervatívne listy* [online]. 2007 [cit. 2008.10.20]. Dostupné na internete: <<http://www.petergonda.sk/article.php?227>>
48. KOLESÁROVÁ, J. 2003. *Dôchodková reforma v Poľsku*. In *Hospodárske noviny* [online]. 2003. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_clanky_g_hn_14022003.htm>
49. KURUC, R. 2007. *Štátu na dôchodky nestačí*. In *Hospodárske noviny* [online]. 2007. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://www.axa-sk.com/data/Documents/Links/Mediamonitoring%20z%20160407.pdf>>
50. *O necelé tri mesiace štartuje nový dôchodkový systém* [online]. [cit. 2008.02.11]. Dostupné na internete: <<http://www.obroda.sk/2004-10-16/21/Dochodkova-reforma/>>
51. OBRADOVIČ, F. 2008. *Rastové fondy dôchodkových firiem nezarábajú*. In *Hospodárske noviny* [online]. 2008. [cit. 2008.04.07]. Dostupné na internete: <<http://hn.hnonline.sk>>. ISSN
52. OBRADOVIČ, F. 2009. *Druhý pilier omladol. Prišli 20-roční*. In *Hospodárske noviny* [online]. 2009 [cit. 2009.11.24]. Dostupné na internete: <www.axa-sk.com/data/Documents/.../mediamonitoring0707.pdf>

53. ORSÁG, P. 2009. *Druhý pilier môže byť zaujímavý pre 15 percent sporiteľov*. In *Pravda* [online]. Bratislava: 2009 [cit. 2009.03.11]. Dostupné na internete: <http://peniazze.pravda.sk/tomanova-druhy-pilier-moze-byt-zaujimavy-pre-15-percent-sporitelov-1d8-sk_dochodky.asp?c=A091026_143445_sk_dochodky_p01>
54. SITA. 2010. *Nezamestnanosť na Slovensku aj v celej eurozóne vzrástla*. In *SME* [online]. 2010 [cit. 2010.03.20]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.sme.sk/c/5215345/nezamestnanost-na-slovensku-aj-v-celej-eurozone-vzrastla.html>>
55. TASR. 2009. *INEKO: Za výpredajom akcií v 2. pilieri sú zmeny v legislatíve*. In *Hospodárske noviny* [online]. [cit. 2009.10.20]. Dostupné na internete: <<http://finweb.hnonline.sk/c1-38664020-ineko-za-vypredajom-akcii-v-2-pilieri-su-zmeny-v-legislative>>
56. THOMAY, M. 2004. *Príbeh dôchodkovej reformy*. In *Domino Fórum* [online]. 2004. [cit. 2008.02.11]. Dostupné na internete: <<http://www.isloboda.sk/showarticle.php?id=149>>
57. ZÁBORSKÝ, J. 2004. *Poľsko už môže skúsenosti s reformou ponúknuť Slovensku*. In *TREND* [online]. 2004. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.etrend.sk/42080/europska-unia/polsko-uz-moze-skusenosti-s-reformou-ponuknut-slovensku>>
58. ZÁBORSKÝ, J. 2004. *Potrebuje Slovensko dôchodkovú reformu?*. In *TREND* [online]. 2004. [cit. 2008.03.17]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.etrend.sk/42144/slovensko/potrebuje-slovensko-dochodkovu-reformu>>

Legislatívne normy

Zákon NR SR č. 461/2003 o sociálnom poistení a zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 43/2004 o starobnom dôchodkovom sporení a zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 650/2004 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Internetové stránky

www.adss.sk

www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1

www.finance.gov.sk

www.socpoist.sk

www.ineko.sk

www.dochodok.gov.sk

www.poistenie.sk

www.portal.gov.sk

www.eurostat.sk

<http://portal.statistics.sk>

www.ing-tatry-sympatia.sk

www.ddstatrabanky.sk

www.axa-sk.com

www.aegon.sk

www.stabilita.sk

ZOZNAM PRÍLOH:

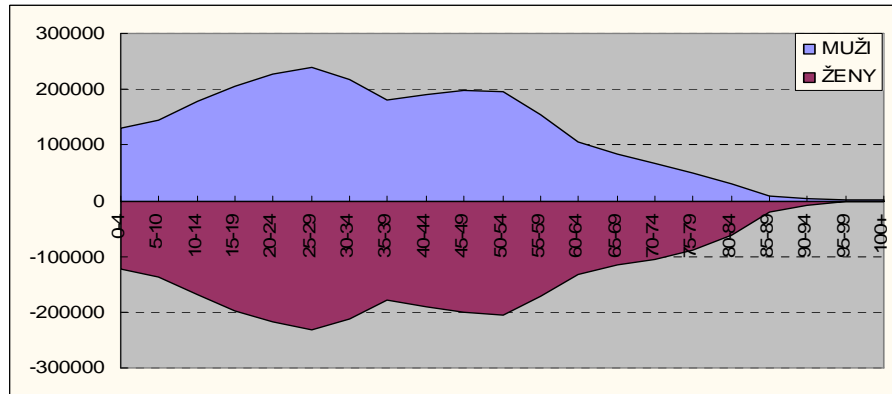
PRÍLOHA Č. 1: **PROGNÓZA OBYVATEĽOV SR**

PRÍLOHA Č. 2: **VÝVOJ DÔCHODKOVÝCH FONDŮ V SR**

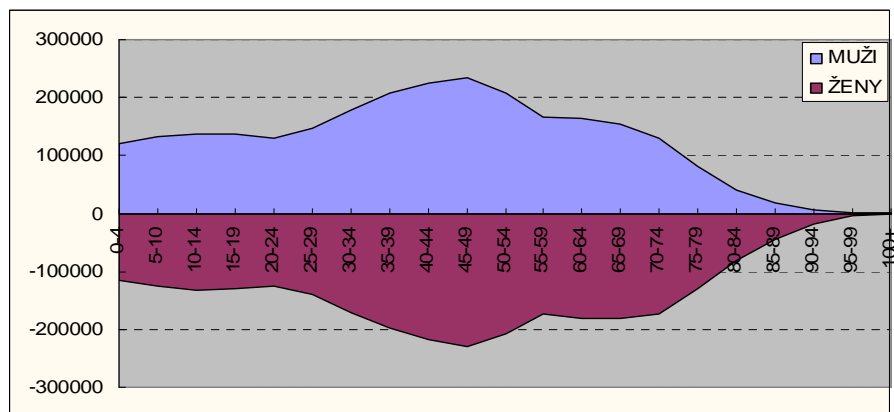
PRÍLOHA Č. 3: **VÝSTUPY EKONOMICKEJ ANALÝZY**

PRÍLOHA Č. 1: PROGNOZA OBYVATEĽOV SR

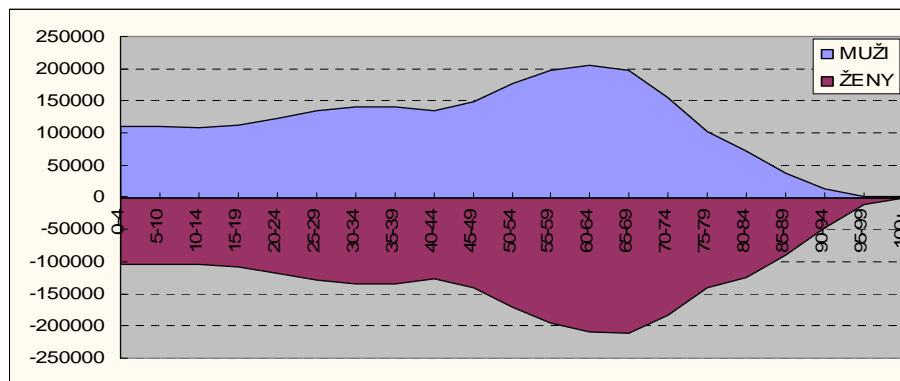
Populačná pyramída v roku 2005

Populačná pyramída v roku 2025

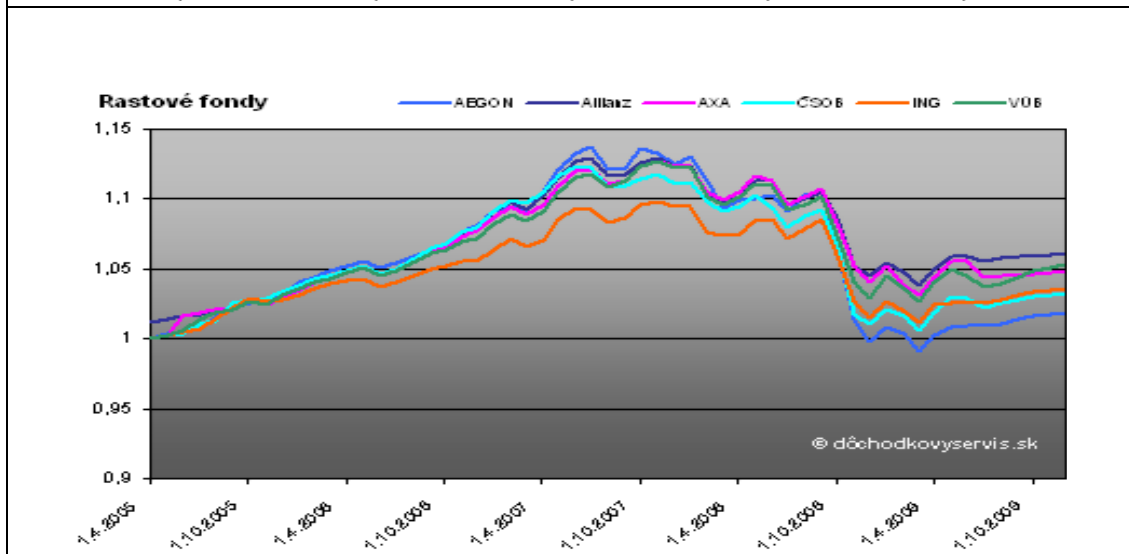
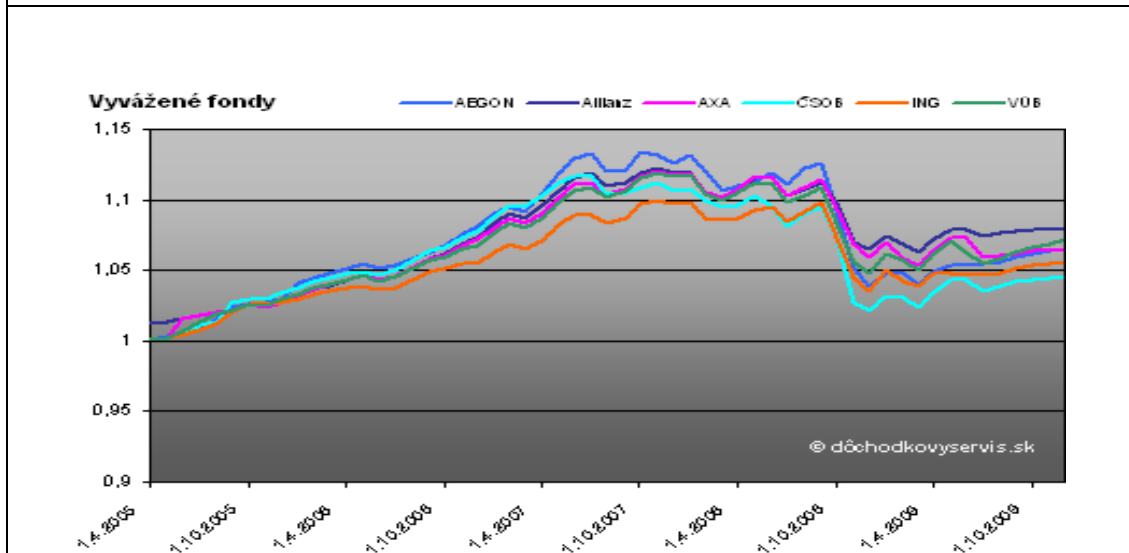
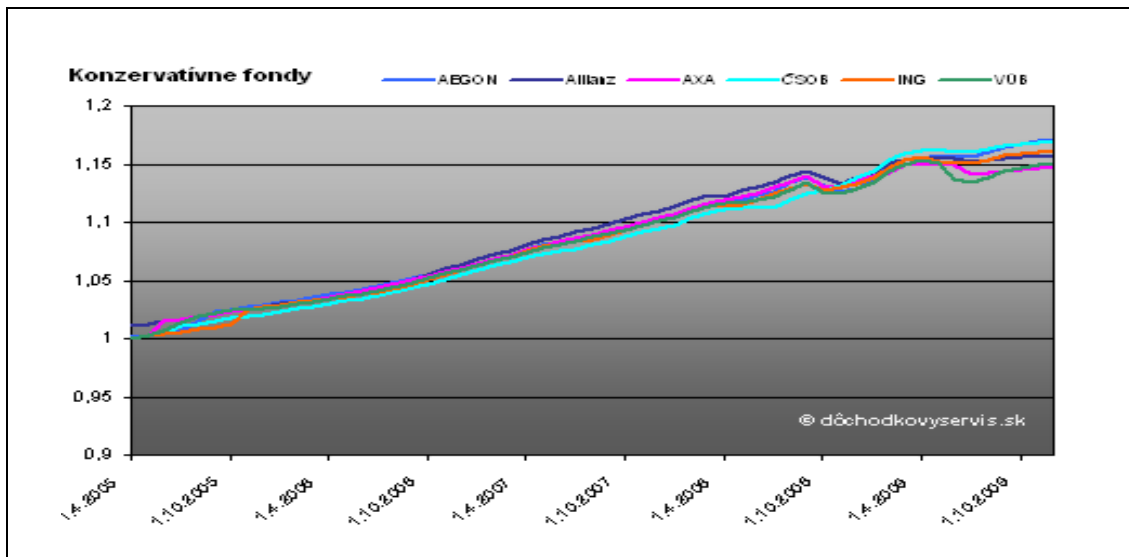

Populačná pyramída v roku 2045

Zdroj: Výskumné demografické centrum

PRÍLOHA Č. 2: VÝVOJ DÔCHODKOVÝCH FONDŮ V SR

Zdroj: <http://dochodkovyservis.sk/167.0.html>

Bilancia priebežného piliera pri 3% z VZ v prospech 2. piliera (Scenár 5)

Rok	Počet obyvateľov 65+	Počet poberateľov v dôchodkov	Počet poberateľov dôchodkov z 2. piliera	priem. výška dôchodku	Δ CPI	priem. nom. mes. mzda	Výdavky SP	Počet obyvateľov 15 - 64	Počet pracujúcich	Pracujúci v 2. pilieri	Príjmy SP	Deficit SP
2002	843 085	801 000		203,68	3,30	448,48	163147680,00	3 561 085	2 019 135	0	162997515,4	-150 164,59
2003	850 980	813 000		216,79	8,50	476,83	176250270,00	3 584 617	2 064 739	0	177215343,2	965 073,17
2004	862 535	812 000		233,88	7,50	525,29	189910560,00	3 603 372	2 050 319	0	193862140,8	3 951 580,76
2005	870 435	924 285		256,02	2,70	573,39	236635445,70	3 624 437	2 091 300	1 321 702	193 107 990,61	-43 527 455,09
2006	882 315	916 296		273,05	4,50	622,75	250194622,80	3 640 700	2 162 576	1 366 748	216 879 666,55	-33 314 956,25
2007	780 997	916 941		294,93	2,80	669,00	270433409,13	3 742 018	2 289 309	1 446 843	246 640 417,89	-23 792 991,24
2008	789 229	923 732		313,05	4,60	723,00	289174302,60	3 759 146	2 299 963	1 453 576	267 789 083,22	-21 385 219,38
2009	801 258	931 795		332,93	1,60	744,50	310221274,72	3 769 506	2 328 445	1 471 577	279 167 254,70	-31 054 020,02
2010	820 949	911 526		340,59	2,10	750,00	310453021,77	3 765 532	2 355 334	1 488 571	284 477 267,85	-25 975 753,93
2011	842 855	891 529		346,89	3,70	785,00	309259732,99	3 754 312	2 372 679	1 499 533	299 945 552,19	-9 314 180,80
2012	865 398	878 970		361,28	3,90	834,00	317556535,91	3 741 288	2 387 339	1 508 798	320 637 158,73	3 080 622,81
2013	893 302	869 733		379,71	4,10	890,00	330244783,13	3 721 403	2 399 359	1 516 395	343 889 573,08	13 644 789,95
2014	924 312	861 043		400,21	3,1	940,73	344599896,43	3 697 010	2 406 787	1 521 090	364 616 627,85	20 016 731,43
2015	956 260	860 634		417,82	2,10	975,54	359591542,33	3 670 795	2 409 534	1 682 337	373 870 690,11	14 279 147,78
2016	987 108	888 397		429,94	2,10	1 011,63	381956165,82	3 644 332	2 411 143	1 683 460	387 962 809,25	6 006 643,44
2017	1 018 610	916 749		442,41	2,10	1 049,06	405575921,57	3 614 406	2 412 642	1 684 507	402 567 602,01	-3 008 319,56
2018	1 051 201	946 081		455,24	2,10	1 087,88	430690575,34	3 582 882	2 412 266	1 684 244	417 397 485,39	-13 293 089,95
2019	1 084 018	975 616		468,44	2,10	1 128,13	457016070,05	3 551 572	2 410 402	1 682 943	432 506 691,04	-24 509 379,00
2020	1 114 217	1 002 795	6530	482,02	2,10	1 169,87	482845888,07	3 524 492	2 410 402	1 836 244	443 129 160,53	-39 716 727,54
2021	1 141 694	1 027 525	6530	496,00	2,10	1 213,15	509114195,15	3 500 551	2 399 100	1 827 634	457 370 231,48	-51 743 963,68
2022	1 165 632	1 049 069	6530	510,39	2,10	1 258,04	534874360,81	3 479 366	2 389 489	1 820 313	472 392 940,88	-62 481 419,93
2023	1 189 863	1 070 877	6530	525,19	2,10	1 304,59	561838942,85	3 456 870	2 377 793	1 811 403	487 473 654,07	-74 365 288,77
2024	1 213 312	1 091 981	6530	540,42	2,10	1 352,86	589537295,53	3 435 413	2 365 033	1 801 682	502 797 425,91	-86 739 869,61
2025	1 234 019	1 110 617	50070	556,09	2,10	1 402,91	612962001,47	3 416 078	2 351 436	1 920 418	512 970 077,57	-99 991 923,90
2026	1 256 448	1 130 803	50070	572,22	2,10	1 454,82	642288711,43	3 394 578	2 335 027	1 907 017	528 237 924,93	-114 050 786,49
2027	1 279 077	1 151 169	50070	588,81	2,10	1 508,65	672906855,38	3 372 177	2 316 179	1 891 623	543 360 999,28	-129 545 856,11
2028	1 298 949	1 169 054	50070	605,89	2,10	1 564,47	703257302,22	3 351 522	2 297 210	1 876 131	558 850 775,44	-144 406 526,78
2029	1 316 377	1 184 739	50070	623,46	2,10	1 622,36	733430805,20	3 332 512	2 280 583	1 862 552	575 333 654,34	-158 097 150,86
2030	1 330 149	1 197 134	214244	641,54	2,10	1 682,38	745098023,96	3 316 060	2 265 811	1 932 057	588 639 624,82	-156 458 399,14
2031	1 342 713	1 208 442	214244	660,14	2,10	1 744,63	774170481,48	3 299 385	2 249 442	1 918 099	606 009 477,30	-168 161 004,17
2032	1 357 726	1 221 953	214244	679,29	2,10	1 809,18	805799727,24	3 278 714	2 228 983	1 900 654	622 716 219,63	-183 083 507,62
2033	1 373 253	1 235 928	214244	698,98	2,10	1 876,12	838935742,25	3 255 792	2 205 201	1 880 375	638 866 884,70	-200 068 857,55
2034	1 390 269	1 251 242	214244	719,26	2,10	1 945,54	874279842,62	3 229 794	2 178 637	1 857 724	654 524 271,36	-219 755 571,26
2035	1 411 229	1 270 106	449180	740,11	2,10	2 017,52	884615554,98	3 198 490	2 148 757	1 855 739	668 010 632,55	-216 604 922,43
2036	1 435 732	1 292 159	449180	761,58	2,10	2 092,17	927064235,94	3 162 088	2 115 697	1 827 187	682 069 066,45	-244 995 169,48
2037	1 463 825	1 317 443	449180	783,66	2,10	2 169,58	973762993,12	3 120 601	2 079 708	1 796 106	695 274 158,42	-278 488 834,70
2038	1 491 623	1 342 461	449180	806,39	2,10	2 249,86	1022176520,91	3 078 103	2 044 909	1 766 052	708 934 919,85	-313 241 601,06
2039	1 521 028	1 368 925	449180	829,77	2,10	2 333,10	1073779201,17	3 032 719	2 009 781	1 735 714	722 536 626,85	-351 242 574,32
2040	1 549 728	1 394 755	796586	853,84	2,10	2 419,43	1077535382,50	2 986 818	1 976 204	1 724 040	735 495 085,17	-342 040 297,33
2041	1 578 433	1 420 590	796586	878,60	2,10	2 508,95	1131482074,90	2 939 473	1 942 267	1 694 433	749 610 522,62	-381 871 552,29
2042	1 607 581	1 446 823	796586	904,08	2,10	2 601,78	1188011924,26	2 890 529	1 908 296	1 664 798	763 750 268,19	-424 261 656,07
2043	1 632 713	1 469 442	796586	930,30	2,10	2 698,04	1243506464,20	2 844 386	1 876 827	1 637 344	778 948 187,57	-464 558 276,63
2044	1 656 276	1 490 648	796586	957,28	2,10	2 797,87	1299868801,02	2 798 825	1 846 552	1 610 932	794 738 989,93	-505 129 811,09
2045	1 679 391	1 511 452	1191947	985,04	2,10	2 901,39	1293149808,90	2 752 911	1 816 649	1 582 483	811 003 905,67	-482 145 903,23
2046	1 701 007	1 530 906	1191947	1 013,60	2,10	3 008,74	1350370177,93	2 707 498	1 786 313	1 556 057	826 967 081,15	-523 403 096,78
2047	1 722 022	1 549 820	1191947	1 043,00	2,10	3 120,07	1409257632,41	2 662 022	1 756 046	1 529 692	843 034 700,53	-566 222 931,88
2048	1 742 807	1 568 526	1191947	1 073,24	2,10	3 235,51	1470202736,50	2 616 354	1 726 240	1 503 728	859 388 342,44	-610 814 394,06
2049	1 761 119	1 585 007	1191947	1 104,37	2,10	3 355,22	1531039479,68	2 572 781	1 697 917	1 479 056	876 563 613,26	-654 475 866,42
2050	1 776 121	1 598 509	1585225	1 136,39	2,10	3 479,37	1516296399,71	2 532 305	1 672 209	1 467 364	894 116 428,38	-622 179 971,32
2051	1 790 666	1 611 599	1585225	1 169,35	2,10	3 608,10	1575576369,38	2 492 188	1 647 043	1 445 281	913 244 897,28	-662 331 472,10
2052	1 802 515	1 622 264	1585225	1 203,26	2,10	3 741,60	1634099779,57	2 454 513	1 623 403	1 424 536	933 442 115,95	-700 657 663,63
2053	1 814 097	1 632 687	1585225	1 238,16	2,10	3 880,04	1694394959,05	2 416 820	1 599 282	1 403 370	953 596 558,98	-740 798 400,07
2054	1 824 320	1 641 888	1585225	1 274,06	2,10	4 023,60	1755254675,71	2 380 414	1 576 502	1 383 380	974 794 124,66	-780 460 551,04
2055	1 831 237	1 648 113	1585225	1 311,01	2,10	4 172,48	1814318491,02	2 347 049	1 555 955	1 377 175	996 206 361,66	-818 112 129,36
2056	1 836 613	1 652 952	1585225	1 349,03	2,10	4 326,86	1873460869,90	2 315 115	1 537 049	1 360 442	1 020 513 465,37	-852 947 404,53
2057	1 835 982	1 652 384	1585225	1 388,15	2,10	4 486,95	1927002904,18	2 288 906	1 522 484	1 347 550	1 048 244 457,41	-878 758 446,77
2058	1 830 781	1 647 703	1585225	1 428,41	2,10	4 652,97	1976199756,31	2 266 746	1 510 349	1 336 810	1 078 365 611,14	-897 834 145,17
2059	1 824 359	1 641 923	1585225	1 469,83	2,10	4 825,13	2025014218,94	2 245 374	1 498 713	1 326 511	1 109 650 054,96	-915 364 163,98
2060	1 815 748	1 634 173	1875890	1 512,46	2,10	5 003,66	1998748482,03	2 225 294	1 486 413	1 315 624	1 141 262 727,49	-857 485 754,54